

Тернопільський державний технічний університет
імені Івана Пулюя

Габрусєва Н.В..

Ф і л о с о ф і я

Методичні вказівки для дистанційного
та заочного навчання

Тернопіль – 2012 р.

ЗМІСТ		
I.	Перелік тем, що входять в змістовні модулі	1-3
II.	Основна література, рекомендована для використання	3-4
III.	Питання для самостійного опрацювання і контролю отриманих знань, допоміжна література та тематика рефератів до тем: МОДУЛЬ I. Становлення та розвиток філософської думки	
	Тема 1 Становлення і розвиток філософського знання (ст.. Схід, Античність, Середньовіччя, Відродження)	4-7
	Тема 2 Сучасна філософія та передумови її виникнення.	7-12
	Тема 3 Українська філософська думка.	12-19
	МОДУЛЬ II. Теорія філософії	
	Тема 4 Онтологія.	19-21
	Тема 5 Гносеологія.	21-23
	Тема 6 Діалектика.	23-26
	МОДУЛЬ III. Філософські проблеми взаємодії людини, суспільства і природи	
	Тема 7 Особа і суспільство.	26-29
	Тема 8 Філософія культури, цивілізації і техніки.	29-30
	Тема 9 Глобальні проблеми сучасності.	30-31
IV.	Рекомендації до написання контрольних робіт з філософії	31-32
V.	Тематика контрольних робіт.	32-39
VI.	Рекомендації до роботи з першоджерелами.	39
VII.	Список першоджерел які рекомендуються для вивчення	39-42
VIII	Контрольні питання до опрацьованих першоджерел та додаткова література до їх вивчення	42-68
IX.	Приблизний перелік екзаменаційних питань.	69-71

Пропонований учбово-методичний комплекс **містить** матеріали для **дистанційної та заочної** форми засвоєння вузівського курсу філософії.

Студентам потрібно ознайомитися **з** тематичним планом, щоб мати **уявлення** про курс у цілому. Після цього - уважно **прочитати зміст усіх** тем, відзначаючи знайомі і нові частини матеріалу. Особливу увагу слід звернути на список рекомендованої літератури.

При вивченні курсу необхідно **вести записи** всіх незрозумілих питань для того, щоб проконсультуватися **з** викладачем безпосередньо при зустрічі, по електронній пошті, **або** через **Інтернет** в залежності від того, як передбачено навчальною програмою.

Після засвоєння кожної теми необхідно перевіряти свої знання за контрольними питаннями і тестами, які додаються до навчальних матеріалів окремою збіркою. У випадку незадовільних відповідей, потрібно додатково попрацювати **з** літературою і спробувати пройти тестування ще раз.

Особливої уваги при вивченні курсу потребує робота з першоджерелами. Студент повинен опрацювати три праці відомих філософів. Для самоперевірки до кожного запропонованих творів додається перелік питань, на які потрібно дати ґрунтовну відповідь.

В програму вивчення курсу входить написання контрольної роботи. Вимоги до її написання, тематику та рекомендовану літературу також можна знайти в посібнику.

Тематика написання реферату вибирається студентом по бажанню. Кращі роботи рекомендуються кафедрою до публікацій та виступу на студентській конференції ТДТУ ім. І. Пулюя.

Для оптимізації роботи з підручниками та вивчення навчального матеріалу студентам також додатковою збіркою пропонується словник найбільш вживаних філософських термінів.

Контроль проробленої за семестр роботи здійснюється у формі іспиту. Іспит в обов'язковому порядку містить у собі весь **обсяг** пройденого курсу. Підготовку до екзамену бажано здійснювати використовуючи запропонований в посібнику приблизний перелік екзаменаційних питань.

I. ПЕРЕЛІК ТЕМ ЩО ВХОДЯТЬ В ЗМІСТОВНІ МОДУЛІ ТА ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА ДО НИХ

МОДУЛЬ I. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ

ТЕМА 1. Філософія, коло її проблем та роль в суспільстві.

1. Коло основних філософських проблем. Специфіка філософського знання як форми відношення людини до світу.
2. Світогляд як духовно-практичний спосіб освоєння світу. Структура світогляду та його історичні типи: міфологія, релігія, філософія.

3. Взаємовідношення мислення і буття, духовного і тілесного, об'єктивного і суб'єктивного. Матеріалізм та ідеалізм.

4. Основні функції філософії. Місце філософії як форми самовизначення людини.

Література до теми : /13/; /14/; /18/; /20/; /21/; /22/; /23/.

ТЕМА 2 . Філософія стародавнього Сходу (Індія і Китай); Західно-європейська філософія (Античність, Середньовіччя, Відродження)

1. Філософія Стародавнього Сходу (Індія і Китай)
2. Антична філософія.
3. Теоцентричний характер філософії епохи Середньовіччя.
4. Філософія епохи Відродження.

Література: /2/; /3/; /4/; /9/; /18/; /23/; /24/.

ТЕМА 3. Сучасна філософія та передумови її виникнення

1. Емпіризм та раціоналізм періоду Нового часу.
2. Епоха Просвітництва.
3. Німецька класична філософія
4. Марксизм.
5. Сучасна зарубіжна філософія.

Література: /2/; /3/; /4/; /9/; /18/; /23/; /24/.

ТЕМА 4. Історія української філософії

1. Джерела і особливості філософії Давньокиївської Русі. Філософський характер “Велесової книги”.
2. Морально-етичний напрям у філософії Київської Русі (митрополит Іларіон, моральне повчання В. Мономаха).
3. Українське Відродження.
4. Філософія Г. Сковороди.
5. Філософія просвітництва і романтизму в Україні
6. Розробка національної ідеї. Світоглядні уявлення Т. Г. Шевченка.
7. Філософія України в ХХ ст..

Література: /5/; /6/; /7/; /8/; /20/; /21/; /22/.

МОДУЛЬ II. ТЕОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

ТЕМА 5. Філософська онтологія

1. Онтологія як теорія буття.
2. Основні форми буття.
3. Матеріальні системи та їх атрибути: простір, рух та час.
4. Свідомість як специфічно людська форма взаємодії зі світом.
5. Структура свідомості.

Література: /1/; /10/; /13/; /16/; /17/; /19/; /20/.

ТЕМА 6. Гносеологія як теорія пізнання.

1. Основні принципи теорії пізнання.
 2. Раціональне і чуттєве пізнання та їх форми.
 3. Абсолютність та відносність істини.
 4. Специфіка наукового пізнання, його основні рівні та методи та форми.
- Література: /1/; /12/; /14/; /18/; /19/; /22/; /23/.

ТЕМА 7. Діалектика як загальна теорія взаємозв'язку та розвитку.

1. Основні принципи діалектики.
 2. Основні закони діалектики.
 3. Категорії діалектики.
- Література: /1/; /14/; /17/; /19/ ; /20/; /21/; /22/.

МОДУЛЬ III. ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ, СУСПІЛЬСТВА І ПРИРОДИ

ТЕМА 8. Особа і суспільство

1. Суспільство як предмет філософського дослідження.
 2. Проблема людини у філософії.
 3. Тема життя та смерті у філософії.
 4. Сенс людського існування.
 5. Аксиологія як теорія цінностей.
- Література: /11/; /10/; /15/; /16/; /17/; /19/.

ТЕМА 9. Філософія культури, цивілізації і техніки.

1. Філософія культури.
 2. Філософські питання цивілізації і техніки.
 3. Біосферні критерії розвитку цивілізації. Екотехнологія.
 4. Релігійний аспект взаємин людини і природи.
- Література: /11/; /10/; /15/; /16/; /17/; /19/.

II. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА, РЕКОМЕНДОВАНА ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ:

1. Введение в философию: Учебник для вузов. В 2 ч. / Фролов И.Т., Араб-Оглы Э.А., Арефьева Г.С. и др. – М.: Политиздат, 1989.
2. История философии в тестах с ответами, пояснениями и хрестоматийными приложениями // А. Б. Демидов – Мн.: Экономпресс, 2005.
3. История философии: Учебное пособие / под ред. В.М. Мепельман и Е.М. Пенькова – М.: «Издательство ПРИОР», 1997.
4. История философии: Учебное пособие / Скирбекк Г., Гилье Н. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003.
5. Історія української філософії: Курс лекцій // Горський В.С. – К.: Наукова думка, 1997

6. Історія української філософії: Навчальний посібник // Ю.О Федів., Н.Г. Мозгова – К.: Україна, 2000
7. Історія філософії України. Хрестоматія: Посібник. // під кер. М.Ф. Тарасенка і М.Ю. Русина – К., 1993
8. Історія філософії: Підручник // В. Г. Кремень та ін. – Х.: Прапор, 2003.
9. Мир философии. Книга для чтения. – М., 1991.
10. Основы современной философии: Учебник // А.Л. Кноп – С-П.: Лань, 1999.
11. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій // В.П. Андрущенко, М.І. Михальченко – К.: Генеза, 1996.
12. Философия науки: традиции и новации: Учебное пособие – М.: «Издательство ПРИОР», 2001.
13. Философия: вводный курс // Т.Г. Лешкевич – 2-е изд. -М.: «Контур», 1998.
14. Философия: Учебник // Алексеев П.В., Панин А.В. - 3-е изд. – М.: ТК Велиби, Изд-во Проспект, 2003.
15. Философия: Учебник // Ильин В.В. - М.: Академический Проект, 1999.
16. Философия: Учебник // под ред. В.В. Миронова - М.: Норма, 2005.
17. Философия: Учебник // под ред. В.Н. Лавриненко – 2-е изд. - М.: Юристь, 2004.
18. Философия: Учебное пособие // Канке В.А. - М.: Логос, 2001.
19. Философский энциклопедический словарь – М., 1983
20. Філософія: Навчальний посібник // І. Ф. Надольний та ін. - К.: Вікар, 1998.
21. Філософія: Підручник // М.І. Горлач , В.Г. Кремень, В.К. Рибалко – Х.: Консум, 2000
22. Філософія: Посібник /Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. – К.: Академія, 2001. – С. 9-35.
23. Хрестоматія по філософії / под ред. А.А. Радугин – М.: Центр, 2001.
24. 120 філософів: Життя. Доля. Учення. Думки: Універсальний аналітичний довідник з історії філософії / П.С. Таранов – У 2 т. – Сімферополь: «Реноме», 2002.

ІІІ. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ І КОНТРОЛЮ ОТРИМАНИХ ЗНАНЬ, ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА ТА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ ДО ТЕМ.

МОДУЛЬ 1: ОСНОВНІ ЕТАПИ ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

Тема 1. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ

Філософія стародавнього Сходу (Індія і Китай); Західно-європейська філософія (Античність, Середньовіччя, Відродження)

1. Антична філософія і її особливості

Питання для самостійного опрацювання:

- Передумови виникнення грецької філософії.
- Загальна характеристика філософського мислення древніх греків.
- Основні етапи еволюції античної філософії: а) ранньоантичний період – пошуки першооснови (Мілетська школа, Геракліт, Емпедокл, Піфагор, Демокріт). Елейська школа, бачення її представників проблеми буття та множинності простору і часу. б) класика античного періоду (Сократ, Платон, Арістотель); в) пізньоантичний період (Епікур, скептицизм, стоїцизм).

Контрольні питання

- ✓ Які передумови виникнення давньогрецької філософії ви можете назвати?
- ✓ Як розумів Демокріт процес пізнання?
- ✓ У чому суть першого антропологічного повороту у філософії?
- ✓ Яке місце в вченні Платона займає світова душа?
- ✓ Які форми державного правління виділяє Арістотель?
- ✓ Що таке людське щастя з погляду філософії епікуреїзму?

Література

2. Адо П. Что такое античная философия? – М., 1999.
3. Аристотель. Метафизика // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1969. – Т. 1. – Ч. 1. – С. 408–428.
4. Аристотель. О душе // Там же. – С. 452–458.
5. Аристотель. Политика // Там же. – С. 465–475.
6. Аристотель. Этика // Там же. – С. 458–465.
7. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. – М., 1971.
8. Лосев А.Ф. Двенадцать тезисов об античной культуре // Лосев А.Ф. Дерзание духа. – М., 1989. – С. 153–170.
9. Мамардашвили М. Лекции по античной философии. – М., 1997.
10. Ницше Ф. Проблема Сократа. Сумерки идолов или как философствуют молотом // Ницше Ф. Соч.: В 2 т. – М., 1992. – Т. 2. – С. 563–567.
11. Платон. Учение об идеях // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1969. – Т. 1. – Ч. 1. – С. 374–383.
12. Платон. Учение об обществе и государстве // Там же.
13. Соловьев В.С. Жизненная драма Платона // Соловьев В.С. Соч.: В 2 т. – М., 1990. – Т. 2. – С. 582–625.
14. Целлер Э. Очерк истории греческой философии. – М., 1996.
15. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991.

Теми рефератів

- ✳ Рання еллінська математика і астрономія.
- ✳ Філософське вчення і доля Піфагора.
- ✳ Проблема людини у філософії Сократа.
- ✳ Поняття душі в поглядах Арістотеля і сучасність.

2. Філософія Середньовіччя

Питання для самостійного опрацювання:

- Теоцентризм як системоутворюючий принцип середньовічного світогляду.
- Принципи християнської філософії: геоцентризм, креаціонізм, провіденціалізм.
- Періодизація середньовічної філософії: апорлегетика, патристика і схоластика.
- Філософські ідеї Августина Аврелія. Перспективи людства в вченні про “два гради”.
- Проблеми віри і розуму в середньовічній філософії.
- Систематика середньовічної філософії в вченні Фоми Аквінського. Проблема доказу буття Бога.
- Проблема „універсалій” в середньовічній філософії. Реалізм і номіналізм.

Контрольні питання

- ✓ Які основні принципи середньовічної християнської філософії?
- ✓ Співвідношення віри і розуму в середньовічній філософії.
- ✓ 3. У чому полягають розходження реалізму і номіналізму?

Література

1. Абеляр. История моих бедствий. – М., 1992.
2. Августин // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1969. – Т. 1. – Ч. 2. – С. 581–605.
3. Августин. Исповедь. – М., 1992.
4. Аквинский Фома // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1969. – Т. 1. – Ч. 2. – С. 823–862.
5. Майоров Г.Г. Формирование средневековой философии. – М., 1979.
6. Рабинович В.Л. Алхимия как феномен средневековой культуры. – М., 1989.
7. Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. – СПб., 1994. – Т. 2. Средневековье. – Ч. 1. – Гл. 1; Ч. 4. – Гл. 8.

Теми рефератів

- * Релігійний характер філософської думки середньовіччя.
- * Філософський зміст патристики.
- * Співвідношення свободи волі людини і божественної приреченості в поглядах А. Августина.

3. Філософські ідеї в епоху Відродження

Питання для самостійного опрацювання:

- Гуманізм і проблема творчої індивідуальності.
- Містичний пантеїзм Н. Кузанського. Пантеїзм Дж. Бруно.

- Антропоцентризм – ідейний центр філософії Відродження. Філософія природи.
- Геліоцентризм і коперніканська революція в космології. Нескінченність Всесвіту й ідея множинності світів.
- Гуманістичний індивідуалізм і доктрина достоїнства людини (Піко делла Мірандола).
- Соціальне буття людини. Соціальний утопізм, політика і мораль. Фортуна, чесноти государя і його призначення (Н. Макіавеллі).
- Гуманізм і Реформація. Полеміка Еразма Роттердамського і М. Лютера про свободу волі, приречення, відповідальність.

Контрольні питання

- ✓ Як філософія Відродження відноситься до античної філософської традиції і до схоластики?
- ✓ Яке місце пантеїзм займає у філософській концепції Відродження?
- ✓ Як ви розумієте вираження “гуманістичний індивідуалізм”?
- ✓ Яке місце мистецтва в соціально-філософській доктрині Ренесансу?
- ✓ Які погляди Н. Макіавеллі на призначення государя?

Література

1. Баткин Л.И. Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности. – М., 1989.
2. Кузанский Н. Антология мировой философии. – М., 1970. – Т. 2. – С. 53–77.
3. Макиавелли Н. Избр. соч. – М., 1982.
4. Монтень М. Опыты: В 3 кн. – М., 1991.
5. Пико дела Мирандола. Речь о достоинстве человека // Эстетика Ренессанса. – М., 1981. – Т. 1.
6. Роттердамский Э. Похвала глупости // Роттердамский Э. Философские произведения. – М., 1986.
7. Соколов В.В. Европейская философия XV–XVII вв. – М., 1984.

Теми рефератів

- * Гуманізм Відродження і сьогодення.
- * Проблема людини в філософії Піко делла Мірандоли.
- * Філософські та естетичні погляди Леонардо да Вінчі.

Тема 2.СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЇЇ ВИНИКНЕННЯ

1. Європейська філософія XVII –XVIII ст.

Питання для самостійного опрацювання:

- Специфіка світогляду людини Нового часу. Розвиток наукового знання.
- Емпіризм, філософські ідеї його основних представників.
- Раціоналізм.
- Проблема методу в філософії.
- Вчення про субстанцію, атрибути і модуси. Бог і природа.

– Соціально-філософські ідеї епохи Просвітництва. Природа людини: “природні права”, “релігія почуття” і “суспільний договір”.

Контрольні питання

- ✓ Які філософські проблеми є центральними для мислителів Нового часу?
- ✓ Яке місце займає концепція універсального сумніву в теорії Р. Декарта?
- ✓ Які особливості взаємин людини, Бога і світу у філософії Спінози?
- ✓ Що таке “первинні” і “вторинні” якості?
- ✓ У чому сутність теорії “розумного егоїзму”?
- ✓ У чому відмінність поглядів Руссо на релігію в порівнянні з ідеями інших просвітителів?

Література

1. Беркли Дж. // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1970. – Т. 2. – С. 507–530.
2. Бэкон Ф. // Там же. – С. 192–222.
3. Гельвеций К. // Там же. – С. 621–635.
4. Гельвеций К. // Мир философии: В 2 т. – М., 1990. – Т. 1. – С. 499–504.
5. Гоббс Т. // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1970. – Т. 2. – С. 307–349.
6. Декарт Р. // Там же. – С. 231–295.
7. Локк Дж. // Там же. – С. 412–442.
8. Нарский И.О. Западноевропейская философия XVIII века. – М., 1978.
9. Паскаль Б. // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1970. – Т. 2. – С. 302–307.
10. Рассел Б. История западной философии. – М., 1994.
11. Реале Д., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. – СПб., 1996. – Т. 3. Новое время (От Леонардо до Канта).
12. Руссо Ж.-Ж. // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1970. – Т. 2. – С. 558–574.

Теми рефератів

- * Вчення про субстанцію в філософії Б. Спінози.
- * Сутність методології Г. Лейбніца.
- * Кордоцентризм Б. Паскаля.

2. Німецька класична філософія

Питання для самостійного опрацювання:

- Особливості і соціально-культурні передумови німецької класичної філософії.
- Творчість І. Канта. Структура і рівні пізнання. Простір і час – апріорні форми чуттєвості. Розум, розсудок і конструктивна роль уяви. Кантівські антиномії. Явище і “річ у собі”. „Коперніканський” переворот Канта в поясненні природи пізнавальної діяльності. Практичний розум і категоричний імператив.

- Основні принципи філософської системи Гегеля. Філософія як самосвідомість абсолютної ідеї. Етапи саморозвитку ідеї. “Логіка”, “філософія природи”, “філософія духу”. Діалектичний метод Гегеля.
- Антропологізм Л. Фейєрбаха. Людина як єдиний предмет філософії. Антропологія як антитеза спекулятивної філософії. “Я” і “Ти”. Критика релігії. Богобудівництво Фейєрбаха: філософія майбутнього як “вічна” релігія.
- Філософські ідеї К. Маркса і Ф. Енгельса. Антропологія марксизму. Проблема людського відчуження і її вирішення. Особливості філософського матеріалізму. Історія як об’єктивна закономірність і свідомо діяльність людей. Соціально-класова структура суспільства. Матеріалістичний раціоналізм і утопічні елементи в марксистській теорії. Особливості марксизму в Росії.

Контрольні питання

- ✓ Назвіть основні риси німецької класичної філософії.
- ✓ Чому теорію І. Канта називають “коперніканським переворотом” у філософії?
- ✓ Що таке “категоричний імператив”?
- ✓ Яке співвідношення волі й історичної необхідності у філософії історії Гегеля?
- ✓ Чим Л. Фейєрбах пропонує замінити традиційну релігію?
- ✓ Як К. Маркс вирішує проблему відчуження?

Література

1. Гегель Г.В.Ф. // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1971. – Т. 3. – С. 284–394.
2. Гегель Г.В.Ф. // Мир философии: В 2 т. – М., 1990. – Т. 1. – С. 521–525.
3. Гегель Г.В.Ф. Философия истории. – СПб., 1993.
4. Гулыга А.Н. Немецкая классическая философия. – М., 1986.
5. Кант И. Критика практического разума // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1971. – Т. 3. – С. 164–170.
6. Кант И. Критика чистого разума // Там же. – С. 100–155.
7. Кант И. // Мир философии: В 2 т. – М., 1990. – Т. 1. – С. 508–521.
8. Кант И. Основы метафизики нравственности // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1971. – Т. 3. – С. 155–164.
9. Маркович М. Маркс об отчуждении // Вопросы философии. – 1989. – № 9.
10. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 г. // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – Т. 42.
11. Маркс К. Энгельс Ф. Немецкая идеология // Там же. – Т. 3.
12. Реале Дж., Антисери Д. Кант и обоснование трансцендентальной философии // Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. – СПб., 1996. – Т. 3. Новое время. – С. 633–652, 653–662.
13. Фейєрбах Л. Избр. произведения: В 2 т. – М., 1955.
14. Фихте И.-Г. Учение о человеке и об обществе // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1971. – Т. 3. – С. 231–243.

15. Фромм Э. Концепция человека у К. Маркса // Фромм Э. Душа человека. – М., 1992. – С. 375–414.
16. Шеллинг Ф. // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1971. – Т. 3. – С. 243–282.

Теми рефератів

- ✳ Моральна філософія І. Канта.
- ✳ Філософія творчості Ф. Шеллінга.
- ✳ Рациональний зміст гегелівської діалектики.

3. Біля джерел філософії ХХ в.

Питання для самостійного опрацювання:

- Філософія А. Шопенгауера. Світ як сукупність явищ (“уявлення”). Воля – ірраціональна основа світу, його вічне становлення.
- С. К’єркегор: філософія віри. Екзистенціальні аспекти повсякденного розуму.
- Ф. Ніцше: “життя”, “воля до влади”, ідея “надлюдини”, “імморалізм”, нігілізм, “вічне повернення”. Радикальна переоцінка етичних, естетичних, релігійних цінностей. Філософія Ніцше – граничне вираження духу творчості як життєвого принципу.

Контрольні питання

- ✓ Який зміст понять “воля” і “уявлення” у вченні Шопенгауера?
- ✓ Яке місце, з погляду Шопенгауера, займає мистецтво в перетворенні людини і світу?
- ✓ Який сенс індивідуального існування у філософії К’єркегора?
- ✓ Які типи особистості виділяє К’єркегор і в чому їхньої особливості?
- ✓ Яке місце займає ідея “вічного повернення” у творчості Ніцше?
- ✓ Яке значення має філософія Ніцше для наступного розвитку філософської думки?

Література

1. Бергсон А. Творческая эволюция. – М., 1998.
2. Дильтей В. Категории жизни // Вопросы философии. – 1995. – № 10.
3. К’єркегор С. Или-или. – М., 1991.
4. К’єркегор С. Страх и трепет. – М., 1993.
5. Ницше Ф. Антихрист // Соч.: В 2 т. – М., 1990. – Т. 2. – С. 631–692.
6. Ницше Ф. Критика прежних высших ценностей // Ницше Ф. Воля к власти. – М., 1994. – С. 104–217.
7. Ницше Ф. Принцип новой оценки // Там же. – С. 300–342.
8. Ницше Ф. Так говорил Заратустра // Соч.: В 2 т. – М., 1990. – Т. 2. – С. 5–237.
9. Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. – СПб., 1997. – Т. 4. От романтизма до наших дней.
10. Стрельцова Г.Я. Парадоксы философии Серена К’єркегора // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 7, Философия. – 2000. – № 4.
11. Шестов Л. Киркегард и экзистенциальная философия. – М., 1992.

12. Шопенгауэр А. // Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1971. – Т. 3. – С. 673–704.
13. Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. – М., 1992.
14. Ясперс К. Ницше и христианство. – М., 1994.

Теми рефератів

- * Світ як воля і уявлення в філософії А. Шопенгауера.
- * Нігілізм Ф. Ніцше і сучасність.

4. Сучасна західна філософія

Питання для самостійного опрацювання:

- Екзистенціалізм як світоглядна орієнтація і філософський напрям.
- Фрейдизм і неопрейдизм як філософсько-антропологічна доктрина.
- Критика спекулятивної метафізики у філософії позитивізму і неопозитивізму.
- Еволюція релігійної філософії (к. 19 – 20 ст.)

Контрольні питання

- ✓ Які філософські проблеми здобувають першорядну значимість у сучасній філософії?
- ✓ У чому особливість розуміння людини в екзистенціальній філософії?
- ✓ Яка роль несвідомого в теорії особистості Фрейда?
- ✓ Що означає поняття “воля до влади” у теорії А. Адлера?
- ✓ Які ціннісно-світоглядні орієнтації людини в сучасному світі виділяє Е. Фромм?
- ✓ Які етапи можна виділити в процесі еволюції позитивізму?
- ✓ Чим зумовлена еволюція релігійної філософії?

Література

1. Аббаньяно Н. Метафизика и экзистенциализм // Аббаньяно Н. Введение в экзистенциализм. – СПб., 1998. – С. 29–55.
2. Адлер А. Психология власти // Адлер А. Наука жить. – Киев, 1997. – С. 235–240.
3. Аналитическая философия. Тексты. – М., 1993.
4. Аналитическая философия: становление и развитие. – М., 1998.
5. Витгенштейн Л. О достоверности // Вопросы философии. – 1984. – № 8.
6. Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде // Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990. – С. 23–92.
7. Карнап Р. Преодоление философии путем логического анализа языка // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 7, Философия. – 1993. – № 6.
8. Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977.
9. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. – М., 1995. – С. 8–11, 79–88.
10. Маркузе Г. Эрос и цивилизация. – Киев, 1995.
11. Поппер К. Наука: предположения и опровержения // Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983. – С. 240–289.

12. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм // Сумерки богів. – М., 1989.
13. Фейєрабенд П. Протид методологічного примусу // Фейєрабенд П. Обрані твори по методології науки. – М., 1986.
14. Фрейд З. Обща теорія неврозів // Фрейд З. Введення в психоаналіз. Лекції. – М., 1991. – С. 163–202.
15. Фрейд З. Ошибочні дії // Там же. – С. 7–49.
16. Фрейд З. Сновидення // Там же. – С. 61–124.
17. Фрейд З. Достоевський і отцеубийство // Фрейд З. “Я” і “Оно”: В 2 кн. – Тбілісі, 1991. – Кн. 2. – С. 407–426.
18. Фромм З. Душа людини. – М., 1992. – С. 13–102.
19. Хайдеггер М. Що таке метафізика? // Хайдеггер М. Час і буття. – М., 1993.
20. Шлік М. Поворот в філософії // Аналітична філософія. Обр. тексти. – М., 1993. – С. 28–32.
21. Юнг К.Г. Воспоминання. Сновидення. Розмишлення. – Київ, 1994. – С. 173–200.
22. Юнг К.Г. Об архетипах колективного несвідомого // Юнг К.Г. Архетип і символ. – М., 1991.
23. Ясперс К. Смысл і призначення історії. – М., 1994.

Теми рефератів

- * Проблема свободи у філософії Ж.-П. Сартра.
- * Феноменологія Е. Гуссерля.

Тема 3. УКРАЇНСЬКА ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА

1. Передумови виникнення української філософії.

Питання для самостійного опрацювання:

- Міфо-релігійні уявлення східних слов'ян.
- Історичні джерела та характерні особливості формування філософської культури Київської Русі
- Філософський характер “Велесової книги”.

Контрольні питання

- ✓ Назвіть і дайте пояснення характерним особливостям міфо-релігійного світогляду наших предків.
- ✓ У чому, на Вашу думку, суть протиріччя між християнським та народним світоглядами давнього українства?
- ✓ Проаналізуйте основні положення Вересової книги.

Література

1. Митрополит Іларіон (І. Огієнко). Дохристиянські вірування українського народу. К., 1994
2. Огієнко І. Українська культура., К., 1992.
3. Лозко Г. Українське народознавство. К., 1995.
4. Велесова книга. – К., 1994. – 315 с.

5. Горький В. С. Історія української філософії. Курс лекцій. – К., 1997. – Розділи 2, 4, 5, 8, 9.
6. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні – К., 1992

Теми рефератів

- * Давньослов'янська міфологія – переддень української філософської думки.
- * Велесова книга – джерело вивчення дофілософських уявлень праукраїнців.

2. Морально-етичний напрямок у філософії Київської Русі

Питання для самостійного опрацювання:

- Іларіон Київський про божественну участь в людській історії.
- Лука Жидята про загальну злагоду та мир.
- Феодосій Печерський як ідеолог православ'я.
- Нестор та його „Повість временних літ”
- Никифор про Добро та Зло
- Володимир Мономах про гуманний характер княжої влади.
- Питання моралі в творах Климента Смолятича
- Кирило Туровський про співвідношення між розумом та вірою.
- Вчення Данила Заточеника.

Контрольні питання:

- ✓ Сформулюйте основну проблематику філософських пошуків Київської Русі. Підтвердіть це на прикладі творів коїво-руських книжників.
- ✓ Доведіть, що філософська думка Київської Русі мала свою власну філософську позицію, свою специфіку.

Література

1. Замалеев А.Ф. , Зоц В.А. Мыслители Киевской Руси. // К., 1987
2. Українська філософія в іменах // І.В. Огородник, М. Ю.Русин - К., 1997.
3. Історія філософії України. Хрестоматія: Посібник. // під кер. М.Ф. Тарасенка і М.Ю. Русина – К., 1993
4. Літопис руський. К., 1990
5. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. – К., 1992.
6. Давня українська література: Хрестоматія. К.,1992

Теми рефератів

- * Філософські ідеї в культурі Київської Русі.
- * Образ святості в культурі Київської Русі.
- * Ідеал мудрості в киеворуській культурі.
- * Історіософські проблеми у творчості мислителів Київської Русі.
- * Проблема людини у філософській думці Київської Русі.
- * Морально-етичні уявлення в Київській Русі.

3. Філософсько-гуманістична думка в Україні (др. пол. 13 – п. пол. 17 ст.)

Питання для самостійного опрацювання:

- Українське передвідродження (др. пол 13-15 ст.)
- Становлення раннього гуманізму в Україні (15 – п. пол. 16 ст.)
- Реформаційні та ренесансно-гуманістичні ідеї в Україні (др. пол. 16 – поч. 17 ст.)
- Ідеї гуманізму і реформації у творах діячів братського руху та вченого гуртка друкарні Києво-Печерської лаври.

Контрольні питання

- ✓ Назвіть характерні ознаки української філософської думки др. пол. 13 – 15 ст., що засвідчують становлення українського передвідродження.
- ✓ В чому виражаються ренесансно-гуманістичні ідеї у творчості діячів братських шкіл.
- ✓ Ознайомившись з твором І. Вишневецького „Тобі, котрий мешкає...” висловіть свою думку про філософську позицію автора.
- ✓ Кого називають полемістами і чому?

Література

1. Микитась В Давньоукраїнські студенти і професори К., 1994.
2. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія. К., 1990.
3. Нічик В.М., Литвинов В.Д., Стратій Я.М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні. К., 1990
4. Пам'ятки братських шкіл на Україні. К., 1998.
5. Пашук А.І. Іван Вишенський – мислитель, борець. Львів, 1990.
6. Паславський І.В. З історії розвитку філософських ідей на Україні в кінці 16 – першій третині 17 ст. К., 1984.
7. Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія. У 2-х частинах. К., 1995
8. Філософія Відродження на Україні. К., 1990.

Теми рефератів

- * Філософські ідеї в духовній культурі України (13 – 15 ст.)
- * Розвиток реформаційних і гуманістичних ідей в Острозькому культурно-освітньому центрі.
- * Братства та їх роль в духовному житті українського народу.

1. Філософія українського просвітництва др. пол. 17 – 18 ст.

Питання для самостійного опрацювання:

- Київсько-Могилянська академія та її роль у розвитку духовної культури слов'янських народів.
- Філософія просвітництва в Києво-Могилянській академії.
- Антропологічна спрямованість філософії Г.С. Сковороди.

Контрольні запитання

- ✓ В чому виявилась просвітницька роль вчених Києво-Могилянської академії? Зокрема, яке місце і роль зайняла філософія в освіті, в культурному житті українського народу.
- ✓ Як вирішували вчені-філософи Києво-Могилянської академії проблему співвідношення філософії і теології?
- ✓ У чому відмінність їх поглядів на цю проблемі від тлумачень середньовічної схоластики?
- ✓ „Життя є філософія і філософія є життя” – основна думка Г. Сковороди. Як він її реалізував.
- ✓ Знайомлячись з творами Г. Сковороди, покажіть співвідношення його концепції про „дві натури” і „три світи”.
- ✓ На прикладі твору „Потоп зміїний” покажіть, як Г. Сковорода вирішує проблему духовного визволення і воскресіння людини?

Література

2. Іваньо І.В. Філософія і стиль мислення Г. Сковороди. К., 1983.
3. Кашуба М. Георгій Кониський. М., 1979.
4. Кониський Г. Філософські твори: у 2-х т. К., 1990.
5. Литвинов В.Д. Ідеї раннього просвітництва у філософській думці України. К., 1984.
6. Прокопович Ф. Філософські твори: У 3-х томах. К., 1979-1981.
7. Сковорода Г. Твори: У 2-х т. – К., 1994
8. Сковорода Григорій. Дослідження, розвідки, матеріали. К., 1992.
9. Стратий Я., Литвинов В., Андрущенко В. Описание курсов философии и риторики профессоров Киево-Могилянской академии. К., 1982.
10. Табачников И.А. Григорій Сковорода. М., 1972
11. Ушкалов Л.В., Марченко О.М. Нариси з філософії Григорія Сковороди. Харків, 1993.
12. Хижняк З.І. Києво-Могилянська академія. Суспільно-політичні й ідеологічні передумови виникнення вищої освіти на Україні. К., 1991.

Теми рефератів

- * Уявлення про філософію та теорію пізнання у працях вчених Києво-Могилянської академії.
- * Проблеми натурфілософії у філософських курсах Києво-Могилянської академії.
- * Етико-моральна проблематика у творчості вчених професорів Києво-Могилянської академії.
- * Г. Сковорода і філософські традиції Києво-Могилянської академії.
- * Концепція самопізнання Г. Сковороди.
- * Пантеїстичні погляди Г. Сковороди.

2. Філософія українського романтизму (19 ст.).

Питання для самостійного опрацювання:

- Соціально-культурна ситуація в Україні першої половини 19 ст.
- Філософські ідеї у творчості українських вчених-романтиків.

– Романтичне спрямування філософських та суспільно-політичних поглядів українських письменників: М. Гоголь, кирило-мефодіївці, Т. Шевченко.

Контрольні питання

- ✓ В чому особливість романтичного філософствування?
- ✓ Порівняйте філософські погляди Г. Сковороди і М. Гоголя. Віднайдіть у них спільні ідеї.
- ✓ Як розуміли кирило-мефодіївці відродження України? Яким бачилось їм її майбутнє?
- ✓ Ваше ставлення до „хутірської” філософії П. Куліша? Віднайдіть у ній екзистенціально-кордоцентричні, антеїстичні мотиви.
- ✓ У радянській літературі, зокрема в філософії панувала думка про матеріалістичний та атеїстичний характер світогляду Т. Шевченка. Ваше аргументоване ставлення до цього.

Література

1. Вільчинський Ю. Олександр Потебня як філософ .- Львів, 1995.
2. Гоголь М. В. Твори. В 3-х т. К., 1952.
3. Грабович Г. Шевченко як міфотворець. К., 1993.
4. Кирило–мефодіївське товариство; у 3-х т. К., 1990. 1-3.
5. Костомаров М. І. „Закон Божий” („Книги буття українського народу”). К., 1991.
6. Куліш П. Твори. У 2-х т. К., 1989.
7. Максимович М. Малороссийские песни. М., 1827
8. Попович М.В. Микола Гоголь. К., 1989.
9. Потебня А.А. Слово и миф. М., 1989.
10. Потебня А.А. Мисль и язык. Х., 1930. Т.1.
11. Скуратівський В. Микола Костомаров // Сучасність. 1992. № 9.
12. Шевченко Т.Г. Твори: В 5 т. К., 1978 – 1979. Т. 1-5.

Теми рефератів

- * Романтизм як світоглядна основа Українського письменства.
- * Філософські ідеї у творчості М. Максимовича.
- * Проблема взаємозв’язку мислення і мови у філософській концепції О. Потебні.
- * М. Гоголь як український мислитель.
- * Історіософські погляди М. Костомарова.
- * Ідея України у філософському світогляді П. Куліша.
- * Філософські ідеї Т. Шевченка.

6. Професійна філософія в Україні (19 ст. – поч. 20 ст.)

- Феномен професійно-академічної філософії: її духовний та університетський напрями.
- Духовно-академічна філософія 19 ст. Традиція та новації.
- Університетська філософія в Києві к. 19 – поч. 20 ст.

Контрольні питання

- ✓ Які загальні тенденції розвитку характерні для професійно-академічної філософії в Україні (19 ст.)?
- ✓ В чому полягала специфіка професійно-академічного філософствування в порівнянні з філософською публіцистикою 19 ст.?
- ✓ Дати порівняльну характеристику духовно-академічної та університетської освіти к. 19 – поч.. 20 ст.
- ✓ Яке значення для розвитку української філософії мав здійснений П. Лодієм переклад підручника Х. Бумайстера?
- ✓ Співвідношення вчення про серце в філософії Г. С. Сковороди та П. Д. Юркевича?
- ✓ В чому полягала сутність гносеологічних пошуків представників університетської філософії к. 19 – поч.. 20 ст. (О.М. Гілярова, О.О. Козлова, Г.І. Челпанова)?
- ✓ Як трансформуються ідеї гегелівського історизму у творчості О.М. Новицького та С.С. Гогольського?
- ✓ В чому полягала спільність та розбіжність у поглядах Й. Г. Міхневича та О.М. Новицького?
- ✓ Співвідношення проблеми віри та знання у творчій спадщині П. І. Ліницького.
- ✓ Вчення В.В. Зеньковського про значення релігії в житті кожної людини та суспільства в цілому.

Література

1. Авсєнев П. Из записок по психологи // Сборник из лекций бывших профессоров Киевской духовной академии. К., 1869.
2. Зеньковский В.В. Проблема психической причинности. К., 1914.
3. Лук М.І. Етичні ідеї в філософії України другої половини 19 – початку 20 ст. К., 1993.
4. Острянін Д.К. Розвиток матеріалістичної філософії на Україні. К., 1971.
5. Юркевич П.Д. Философские произведения. М., 1990.

Теми рефератів

- * Загальні тенденції розвитку професійно-академічної філософії в Україні 19 ст.
- * Феномен духовно-академічного філософствування: Київська релігійно-філософська школа.
- * Гносеологічні пошуки представників університетської філософії к. 19 – поч. 20 ст.
- * Спадщина П. Юркевича в контексті української філософської традиції.
- * Київські академісти: традиція та новації.
- * Філософське життя Києва 19 ст.
- * Проблема співвідношення віри та знання в творчій спадщині духовних філософів 19 ст.

7. Українська філософська та суспільно-політична думка др. пол. 19 – 20 ст.

Питання для самостійного опрацювання:

- Філософські та суспільно-політичні ідеї у творчості українських письменників та вчених др. пол. 19- початку 20 ст.
- Філософія в Україні в 20 – 90-х роках 20 ст.
- Філософська думка в українській діаспорі.

Контрольні запитання

- ✓ Сформулюйте ідеї М. Драгоманова стосовно національного питання. Хто був опонентом Драгоманова з цього приводу і за що його піддавали критиці?
- ✓ Що говорив І. Франко про науку, її місце та роль в житті суспільства.
- ✓ Яке ставлення Л. Українки до утопічних теорій. Яку роль вона їм відводить в розвитку суспільства?
- ✓ В. Липинський і Д. Донцов – яскраві представники української національної ідеї. Визначте важливу відмінність цих мислителів в національному питанні.
- ✓ Про які основні риси українського народного характеру і світогляду говорить Д. Чижевський? Сформулюйте також його думку про взаємозв'язок філософії і національності.

Література

2. Вернадський В.И. Философские мысли натуралиста. М., 1988.
3. Винниченко В. Відродження нації: У 3-х т. К., 1990.
4. Гнідан О.Д., Дем'янівська Л.С. Володимир Винниченко: Життя, діяльність, творчість. К., 1996.
5. Грушевський М. На порозі нової України. К., 1991.
6. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. К., 1917.
7. Донцов Д. Націоналізм. К., 1996
8. Донцов Д. Дух нашої давнини. Дрогобич, 1991.
9. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. Вибране. К., 1991.
10. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. Франківський період. К., 1993.
11. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. К., 1995.
12. Сергієчко П. Соборна Україна: від ідеї до життя. К., 1993.
13. Українка Леся. Зб. Тв у 12 т. 1977
14. Франко І. Зб. Тв. К., 1986.
15. Хвильовий М. Памфлети. Тв. В 2-х т. К., 1991.
16. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. К., 1992.
17. Юринець В. Філософсько-соціологічні нариси. Харків, 1930.

Теми рефератів

- * Постать В. Вернадського в українській філософській думці.
- * Соціальна філософія М. Драгоманова.
- * Образ майбутнього в творчості І. Франка.
- * Філософсько-романтичні мотиви у творчості Лесі Українки.
- * Філософія української ідеї у творчості М. Грушевського.
- * Соціально-політичні та філософські погляди В. Винниченка.

- * Історіософія В. Липинського.
- * Філософія національного радикалізму Д. Донцова.

Модуль 2: ТЕОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

Тема 4. ОНТОЛОГІЯ

1. Проблема буття в філософії.

Питання для самостійного опрацювання:

- Основні питання онтології.
- Концепції буття в історії філософії.
- “Онтологічний поворот” у філософії ХХ в. Нова онтологія і десубстанціалізація буття.
- Реальність як єдність об’єктивного і суб’єктивного компонентів.
- Визначення категорії буття. Світ людського буття. Основні форми буття.
- Буття і проблема людини.

Контрольні питання

- ✓ Як співвідносяться поняття “буття” і “субстанція”?
- ✓ У чому особливості концепції буття в Середні віки?
- ✓ Які основні риси вчення про матерію в марксизмі?
- ✓ У чому полягає сутність “онтологического повороту” у філософії ХХ ст.?
- ✓ Назвіть основні форми буття та поясніть специфіку їх поєднання.

Література

1. Ахутин А.В. Понятие “природа” в Античности и в Новое время. – М., 1988.
2. Доброхотов А.Л. Категория бытия в классической западноевропейской философии. – М., 1986.
3. Кириленко Г.Г., Шевцов Е.В. Философия. Справочник студента. – М., 1999. – Гл. 5.
4. Марсель Г. Быть и иметь. – Новочеркасск, 1994.
5. Мельвиль Ю.К. Пути буржуазной философии ХХ века. – М., 1983. – Гл. 4, 6.
6. Основы онтологии: Сб. – СПб., 1997.
7. Подорога В. Феноменология тела. – М., 1995.
8. Чанышев А.Н. Трактат о небытии // Вопросы философии. – М., 1990. – № 10.

Теми рефератів.

1. Категорія буття, її смисл і специфіка.
2. Буття і суще (онтологічне і онтичне).
3. Буття і небуття.
4. Проблематичність людського буття.

2. Єдність матеріальних систем, руху, простору і часу.

Питання для самостійного опрацювання:

- Визначення категорії „матерія”, її основні види.
- Рух, його типологія. Спокій як відносно стабільна форма руху.
- Основні філософські концепції пояснення часу і простору.

Контрольні питання

- ✓ Назвіть основні етапи становлення сучасного розуміння категорії „матерія”
- ✓ Поясніть чому матеріальні системи не можуть існувати без руху.
- ✓ Яким чином пояснювались категорії „простір” і „час”?
- ✓ В чому полягає суть субстанційної та релятивної концепцій?

Література

1. Борн М. Физика в жизни моего поколения. М., 1963. С.268-278.
2. Кучевский Б.В. Анализ категории “материя”. – М., 1983.
3. Ленин В.И. Материализм и эмпириокритицизм // Ленин В.И. Полн. собр. соч. – Т. 8.
4. Молчанов Ю.Б. Четыре концепции пространства и времени в философии и физике. – М., 1977.
5. Пуанкаре А. Конец материи // Пуанкаре А. О науке. – М., 1990.
6. Рейхенбах Г. Философия пространства и времени. – М., 1985.
7. Хайдеггер М. Время и бытие. – М., 1993.

Теми рефератів

- ✱ Еволюція поняття „матерія” в філософії.
- ✱ Рух як спосіб існування матеріальних утворень.
- ✱ Прогрес і регрес
- ✱ Теорія відносності Ейнштейна.
- ✱ Неевклідова геометрія як альтернатива пояснення категорії „існуючого простору”

3. Проблема свідомості

Питання для самостійного опрацювання:

- Поняття свідомості у філософії. **Онтологічний** і **епістемологічний** аспекти аналізу свідомості.
- Генезис свідомості з позиції природознавства, психології, теології.
- Соціальні чинники виникнення свідомості. Структура свідомості. Свідоме і несвідоме (З. Фрейд). Концепція колективного несвідомого (“архетипів”) К.-Г. Юнга.
- Проблема ідеального. **Мова** і мислення. Знак і значення, інформація.
- Структура свідомості.
- Активність свідомості й особливість її прояву.
- Самосвідомість і **особистість**.

Контрольні питання

- ✓ Чому жодна з відомих концепцій не дає вичерпну відповідь на питання про походження свідомості? В чому полягають їх недоліки?
- ✓ Що таке опредметнення?
- ✓ Яку роль відіграє мова в процесі переходу ідеального в об'єктивне?
- ✓ Назвіть основні елементи індивідуальної свідомості.
- ✓ В чому полягає відмінність суспільної психології від ідеології?

Література

1. Иванов А. В. Сознание и мышление. – М., 1994.
2. Лой А. М. Проблема свідомості: історичність досвіду // Філософ. і соціол. думка. – 1992. - № 7.
3. Проблема сознания в современной западной философии. – М., 1989 – 253 с.
4. Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1987. – с. 133 - 171.
5. Фрейд З. Психология бессознательного. – М., 1989. – с. 346 – 382.
6. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное. – Спб., 1997. – с. 69 – 80.
7. Дротянко Л.Г. Філософські проблеми мовознавства. Навч. посібник. Вид. 2-ге, доповнене і перероблене. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. – С. 7-57.
8. Бехтерева Н.П. Магия мозга и лабиринты жизни. М., 1999.
9. Нельга О. Самосвідомість особистості і її етнічний зміст // Філософ. і соціол. думка. – 1993. – №7,8.
10. Юркевич П.Д. З науки про людський дух // Вибране. – К.: «Абрис», 1993. – С.118-122.
11. Шпет Г.Г. Свідомість і її власник//Філософ. і соціол. думка, 1993, №2,3.
12. Юнг К. Об архетипах коллективного бессознательного // Вопросы философии. – 1988. – № 1.

Теми рефератів

- * Свідомість як проблема науки, релігії, філософії
- * Сучасна наука про походження та сутність свідомості
- * Специфіка суспільної свідомості.
- * Концепція колективного несвідомого (архетипів) К. Юнга.
- * Структура свідомості та її рівні.
- * Феноменологічне тлумачення природи свідомості Е. Гуссерлем.
- * Знаково-символічні форми буття духу.

Тема 5. ГНОСЕОЛОГІЯ

1. Філософія пізнання

Питання для самостійного опрацювання:

- Структура пізнавального процесу: суб'єкт, об'єкт, знання. Принципи пізнавальної діяльності.
- Скептицизм, агностицизм, критицизм як альтернативи пояснення природи пізнавальної діяльності.

- Особливості чуттєвого пізнання. Відчуття, сприйняття, уявлення.
- Раціональне пізнання. Поняття, судження, умовивід.
- Проблема співвідношення чуттєвого і раціонального, теоретичного емпіричного.
- Основні концепції пояснення поняття істини.
- Досвід і практика. Недоліки марксистської концепції істини.
- Поняття конкретності істини. Абсолютна і відносна істина.
- Істинність як актуальна характеристика знання та істина як регулятивний принцип пізнання.
- Критерії об'єктивної істини.

Контрольні питання

- ✓ Чому пізнання є процесом?
- ✓ В чому полягає різниця між відчуттям і сприйняттям? Сприйняттям і уявленням?
- ✓ Чи можна сказати що уявлення є перехідним етапом від чуттєвого до раціонального пізнання?
- ✓ Що таке мислення?
- ✓ Яким чином будуються умовиводи?
- ✓ Чому істина є суб'єктивною за змістом і об'єктивною за формою? Чи можна сказати що будь-яка істина є абсолютною на цей момент часу?

Література

1. Касавин И. Т. Теория познания в плену анархии. Критичный анализ новейших тенденций в буржуазной философии науки. – М., 1987. – 191 с.
2. Крымский С. Б. Парахонский Б. А. Мейзерский В. М. Эпистемология культуры (Введение в обобщенную теорию познания). – К., 1993. – с. 3 – 83.
3. Хайдеггер М. О сущности истины // Философ. науки. – 1989. - № 4.
4. Дротянко Л.Г. Фундаментальне та прикладне знання як соціокультурна і праксеологічна проблема: Монографія. – К.: Четверта хвиля, 1998. – С. 94-170.
5. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. – М., 1988.
6. Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления. – Гл. I, VI, VIII.
7. Коршунов А.М. Познание и деятельность. – М., 1983.
8. Лекторский В.А. Субъект, объект, познание. – М., 1980. – С. 3–20, 29–55, 56–73, 93–102, 137–181, 182–204, 205–250, 256–265.
9. Касавин И. Теория познания в плену анархии. – М., 1987.
10. Рассел Б. Человеческое познание. – Киев, 1997.

Теми рефератів

- * Основні принципи сучасної наукової гносеології.
- * Суб'єкт-об'єктна і суб'єкт-суб'єктна гносеологічна ситуація.
- * Проблема гносеологічного образу у філософії.
- * Діалектика істини та заблудження.

2. Методи і форми наукового пізнання

Питання для самостійного опрацювання:

- Типи методології пізнання в сучасній світовій філософії. Епістемологічні альтернативи логоцентризму (Ж. Дерріда, М. Фуко).
- Емпіричне і теоретичне пізнання. Наукова раціональність. Критичний раціоналізм К. Поппера.
- Методи емпіричного пізнання – спостереження, експеримент, вимірювання.
- Теоретичні (загальнонаукові) методи пізнання – аналіз і синтез, індукція і дедукція. Моделювання, абстрагування, аналогія.
- Форми наукового пізнання – проблема, принципи та ідея, гіпотеза і теорія. Інтуїція.

Контрольні питання

- ✓ В чому полягає специфіка наукового пізнання?
- ✓ Поясніть діалектику емпіричного і теоретичного рівнів наукового пізнання. Які методи відносять до емпіричних, а які до теоретичних?
- ✓ Назвіть найвищу форму наукового пізнання. Чи можна вважати теорію істиною в кінцевій інстанції?

Література

1. Адорно Т. К логике социальных наук // Вопр. философии. – 1992. - № 10. – с. 76 – 86.
2. Порус В. Л. Системный смысл понятия “научная рациональность” // Філософ. і соціол. думка. – 1992. - № 1, 2. – с. 58 – 72, 41 – 53.
3. Швырев В. С. Анализ научного познания, основные направления, формы, проблемы. – М., 1988. – 176 с. Заблуждающийся разум? Многообразие вненаучного знания. – М., 1990.
4. Князева В.Н. Одиссея научного разума. – М., 1995.
5. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. – М., 1995. – С. 8–11, 79–88.
6. Мак-Клеллан В. Другой в диалоге: Теория риторики М. Бахтина // Риторика: Специализированный проблемный журнал. – 1995. – № 2.
7. Махлин В.Л. “Диалогизм” М.М. Бахтина как проблема гуманитарной культуры XX века // Бахтинский сборник. – 1990. – № 2.
8. Полани М. Личностное знание. – М., 1985.
9. Харре Р. Социальная эпистемология // Вопросы философии. – 1992. – № 9.

Теми рефератів

- * Гіпотеза і теорія як методи наукового пізнання.
- * Критичний раціоналізм К. Поппера.
- * Епістемологічні альтернативи логоцентризму.

Тема 5. ДІАЛЕКТИКА

1. Діалектика та її альтернативи

Питання для самостійного опрацювання:

- Еволюція поняття “ діалектика”. Діалектика і діалог. Діалектика як універсальний спосіб розуміння людини та світу людського буття.
- Діалектика і метафізика. “Негативна діалектика” (Т. Адорно, Ж.-П. Сартр) та “діалектична теологія”(К. Барт, П. Тілліх) – сучасні альтернативи діалектики.
- Принципи діалектики: а) зміни і розвитку; б) взаємозв’язку і зумовленості явищ; в) принципи детермінізму і системності; г) поняття закону.

Контрольні питання

- ✓ Як мінявся зміст поняття “діалектика” протягом історичного розвитку?
- ✓ Чим діалектика відрізняється від софістики й еклектики?
- ✓ У яких формах діалектика присутня у міфологічній свідомості?
- ✓ У чому відмінність марксистської діалектики від діалектики Гегеля?
- ✓ Які форми прийняла діалектика в ХХ ст.?

Література

1. Аристотель. Метафизика // Соч.: В 4 т. - М., 1976. Т. 1, - с. 80, 278, 327 – 328, Категории. – Т. 2, с. 88 – 90.
2. Гегель Г.-В.-Ф. Наука логики. Соч.: В 3 т. – М., 1970. – Т. 1. с. 139 – 140, 205 – 210.
3. Законы и принципы материалистической диалектики. – К., 1989. – с. 122 - 201.
4. Адорно Т. Негативная диалектика // Метафизические исследования. –СПб., 1998. – Вып. 6. Сознание.
5. Богомолов А.С. Диалектический логос. – М., 1982.
6. Идеалистическая диалектика в ХХ столетии. – М., 1987.
7. Ильенков Э.В. Диалектическая логика. – М., 1987.
8. Кириленко Г.Т., Шевцов Е.В. Философия. Справочник студента. – М., 1999. – Гл. 5.
9. Кьеркегор С. Или-или. – М., 1991.
10. Ленин В.И. К вопросу о диалектике // Ленин В.И. Полн. собр. соч. – Т. 23.
11. Лосев А.Ф. Диалектика мифа. – М., 1998.
12. Сартр Ж.-П. Проблемы метода. – М., 1994.
13. Хоркхаймер М., Адорно Т. Диалектика Просвещения. – М.; СПб., 1997.
14. Элиаде М. Священное и мирское. – М., 1998.

Теми рефератів

- ✱ Діалектика як теорія розвитку.
- ✱ “Негативна діалектика”: сутність, основні положення і принципи.
- ✱ Софістика і еклектика – альтернативи діалектики як логіки.
- ✱ Догматизм і релятивізм – альтернативи діалектики як теорії пізнання.

2. Закони діалектики

Питання для самостійного опрацювання:

- Універсальність законів діалектики. Закони діалектики як виявлення глибинних механізмів та основ руху і розвитку.
- Закон взаємного переходу якісних і кількісних змін, його категоріальна структура: якість і властивість, кількість і міра, стрибок.
- Закон заперечення заперечення як закон діалектичного синтезу переходу від старої якості до нової, спадковості в процесі розвитку, єдності руйнації та конструювання.
- Закон єдності та взаємодії протилежностей, механізми і етапи розгортання суперечностей: конкретна тотожність, відмінність, протилежність, суперечність, соціальний конфлікт.

Контрольні питання

- ✓ Чому закони діалектики називають універсальними?
- ✓ Наведіть приклади прояву в різних сферах буття законів діалектики.

Література

1. Аристотель. Метафизика // Соч.: В 4 т., - М., 1976. – Т. 1. - с. 252 -255, 262, 264; Т. 2. - с. 62 - 66, 72 - 87.
2. Гегель Г.-В.-Ф. Энциклопедия философских наук: В 3 т. – М., 1974. - Т. 1 : Наука логики.
3. Законы и принципы материалистической диалектики. – К., 1989. – с. 122 - 201.

Теми рефератів

- * Коеволюційний характер змін і розвитку.
- * Місце спадковості, руйнації і конструювання в процесі розвитку.
- * Проблема суперечностей в розвитку техніки.

2. Категорії діалектики

Питання для самостійного опрацювання:

- Категоріальний характер філософського мислення. Категорії як ідеальне відображення глибинних і універсальних зв'язків буття.
- Гранично загальні зв'язки структури (установленого плану буття); одиничне, особливе і загальне; зміст і форма; частина і ціле.
- Універсальні зв'язки детермінації як відображення змінного аспекту буття: причина і наслідок, необхідність і випадковість, можливість і дійсність, сутність і явище.

Контрольні питання

- ✓ Чим категорії діалектики відрізняються від інших загальнонаукових категорій?
- ✓ Поясніть значення діалектичних категорій.
- ✓ Наведіть приклади пояснення зв'язків між будь-якими елементами буття через категорії діалектики.

Література

1. Аристотель. Метафізика // Соч.: В 4 т., - М., 1976. – Т. 1. - с. 174 -175, 217 – 223, 241 – 243, 262 - 264.
2. А.П. Шептулин. Система категорій діалектики – М., 1967.
3. Бердяев Н. А. Царство духа и царство кесаря. – М., 1995. – с. 248 – 250, 324 – 326.
4. Гегель Г. В. Ф. Наука логики. Соч.: В 3 Т. – М., 1970. – Т. 1. – с. 295 – 341.
5. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії: онтологія людини. – К., 1995. – с. 166 - 179, 240 - 251.
6. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. – М., 1986. – с. 25, 55 – 56.
7. Шинкарук В.І. До питання про принципи діалектики як методології суспільствознавства//Філософ. і соціол. думка, 1993. - №9,10.

Теми рефератів

1. Синергетика про місце випадковості в формуванні складноорганізованих систем.
2. Поняття ймовірності і його значення в квантовій механіці.
3. Сутність – явище – видимість.

Модуль 3: ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ, СУСПІЛЬСТВА ТА ПРИРОДИ

Тема 7. Особа і суспільство

1. Суспільство як предмет філософського дослідження

Питання для самостійного опрацювання:

- Феномен соціального. Суспільство (соціум) як історичний процес і системне утворення:
- Діяльність як спосіб буття (існування) соціуму: Теорія соціальної дії (М. Вебер, Т. Парсонс), предметної діяльності (К. Маркс);
- Типи соціальної дії: цілераціональна, ціннісно-раціональна, традиційна, афективна (М. Вебер). Функції діяльності в житті суспільства і людини.
- Суспільні відносини як структура і спосіб організації діяльності та їх функції.
- Соціальний конфлікт. Держава як головний арбітр у розв'язанні соціальних конфліктів.

Контрольні питання

- ✓ В чому суть соціального?
- ✓ Чому філософська теорія суспільства одночасно є і загальносоціологічною теорією?
- ✓ Які ви знаєте концепції соціальної структури?
- ✓ Яке місце займає конфлікт у соціально-філософській теорії марксизму?
- ✓ У чому особливості розуміння ролі конфліктів у суспільстві в сучасних соціальних теоріях?

Литература

1. Арон Р. Этапы развития социологической мысли. – М., 1993.
2. Бердяев Н.А. Смысл истории. – М., 1990.
3. Вильчек В. Прощание с Марксом. – М., 1993.
4. Маркс К., Энгельс Ф. К критике политической экономии // К. Маркс, Ф. Энгельс. Соч. – Т. 13.
5. Поппер К. “Открытое общество” и его враги. – М., 1992.
6. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992.
7. Франк С.Л. Духовные основы общества. – М., 1992.
8. Шацкий Е. Утопия и традиция. – М., 1990.

Теми рефератів

- * Індивідуальний і соціальний виміри історичного процесу.
- * Діяльнісна і структуралістська концепції розвитку суспільства.
- * Єдність природи і суспільства.
- * Проблема сенсу історії.
- * Ринкові відносини як універсальний тип соціальних відносин.
- * Інформаційне суспільство і нова утопічна свідомість.

2. Проблема людини у філософії

Питання для самостійного опрацювання:

- Проблема людини: єдність теоретичного і життєво-орієнтаційного аспектів. Природа людини і її сутність.
- Образ людини в історії філософії.
- Сутність людини як результат вільного вибору з двох основних можливостей, наданих їй існуванням (“природою”). Людина і свобода: самодетермінованість, здатність до вибору, усвідомлення мети власного існування; свобода як авторство.
- Індивід, індивідуальність, особистість. Особистість як центр індивідуальних механізмів самоінтеграції – пошуку сенсу життя, осмислення власної долі.
- Життєвий шлях і доля. Життєвий світ особистості і його основні типи. Людина в масовому суспільстві.

Контрольні питання

- ✓ Чому людина є проблемою для самого себе?
- ✓ Як співвідносяться предмет філософії і проблема людини у філософії?
- ✓ Які форми субстанціоналізму в розумінні людини ви знаєте?
- ✓ Як співвідносяться поняття “природа людини” і “сутність людини”?
- ✓ Як пов'язані поняття “індивідуальність” і “індивідуалізм”?
- ✓ Що таке життєвий світ особистості і які його основні типи?

Литература

1. Барулин В.С. Современная философская антропология. – М., 1994.
2. Бердяев Н.А. О назначении человека. – М., 1993.
3. Бубер М. Проблема человека // Бубер М. Два образа веры. – М., 1995.

4. Гуревич П.С. Философское осмысление человека // Человек и общество. – М., 1992.
5. Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде // Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990. – С. 23–92.
6. Кириленко Г.Г. Проблема человека в марксистской философии. – М., 1991.
7. Кириленко Г.Г. Самосознание и мировоззрение личности. – М., 1988.
8. Кириленко Г.Г., Шевцов Е.В. Философия. Справочник студента. – М., 1999. – Гл. 7.
9. Кон И.О. В поисках себя. – М., 1984.
10. Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
11. Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1987.
12. Франкл Дж. Незнечанное Я. – М., 1998.
13. Фромм Э. Душа человека. – М., 1992.
14. Человек: мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. – М., 1995.
15. Шелер М. Избранные произведения. – М., 1994.
16. Штирнер М. Единственный и его собственность. – Харьков, 1994.
17. Юнг К.Г. Проблема души современного человека // Юнг К.Г. Архетип и символ. – М., 1991. – С. 205–222.

Теми рефератів

- * Людина як тілесно-природна і соціо-спільнотна істота.
- * Буттєвість, свобода і творчість – сутнісні риси людини.
- * Проблема інтерсуб'єктивності.
- * Пошуки смислу людського існування.
- * Питання життя і смерті в філософії.

3. Аксіологія: цінності в житті людини і суспільства

Питання для самостійного опрацювання:

- Еволюція філософських уявлень про цінності. Цінності в структурі соціуму.
- Когнітивний і смисловий компоненти цінностей: цінність і істинна. Істина та оцінка; Суб'єктивні моменти цінностей: значення і особистісний смисл.
- Ієрархія цінностей людського буття.

Контрольні питання

- ✓ Що таке аксіологія?
- ✓ Під впливом яких факторів формуються цінності?

Література

1. Бакрадзе А. Т. Ідеал людяності і цінності людського життя // Філософ. думка. – 1989. - № 2. – с. 17 – 23.
2. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій. Навч. посібник. – К., 1996. – с. 65 – 68, 84 – 88.
3. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії: Онтологія людини. Навч. посібник. – К., 1995. – Розділ 5.
4. Чухина Л. А. Человек и его ценностный мир в религиозной философии. – Рига, 1991. – с. 10 – 25, 189 – 250, 244 – 267.

5. Шопенгауэр А. Идеи этики // Шопенгауэр А. Сб. произведений. – Мн., 1998. – с. 273 – 339.

Теми рефератів

- * Смыслові виміри ціннісних орієнтацій.
- * Сократівська альтернатива розуму і природи.
- * Ціннісні орієнтації в структурі діяльності.
- * Вищі загальнолюдські цінності.

Тема 8. Філософія культури, цивілізації і техніки

1. Філософія культури

Питання для самостійного опрацювання:

- Еволюція уявлень про культуру.
- Історичні типи культур. Методи дослідження культури.
- Механізми функціонування культури.
- Форми самосвідомості і саморегуляції культури.
- Інтегративні моделі самосвідомості культури.
- Ідеологія і культура.
- Культура і людина.
- Культура і природа. Діалог культур. Субкультура.
- Перспективи розвитку культури в новому тисячолітті. Інтелекція і культура.

Контрольні питання

- ✓ Які аспекти культури ви можете назвати?
- ✓ Простежте еволюцію уявлень про культуру в історії філософської думки.
- ✓ У чому виражається суперечливий характер культури? Назвіть основні культурні опозиції.
- ✓ Які моделі самосвідомості культури ви можете назвати?
- ✓ Яка культурна місія інтелекції?

Література

1. Антология исследований культуры. – СПб., 1997.
2. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. – М., 1989.
3. Зиммель Г. Философия культуры. – М., 1996.
4. Ионин Л.Н. Социология культуры. – М., 1996.
5. Кириленко Г.Г., Шевцов Е.В. Философия. Справочник студента. – М., 1999. – Гл. 7.
6. Культурология. XX век: Антология. – М., 1996.
7. Культурология. XX век: Словарь. – СПб., 1997.
8. Лотман Ю.М. Культура и взрыв. – М., 1992.
9. Философия культуры. – СПб., 1992.

Теми рефератів

- * Мова і культура як форми прояву символічного буття людини.
- * Діалоговий характер культури.

2. Філософські питання цивілізації і техніки

Питання для самостійного опрацювання:

- Цивілізація і культура;
- Багатоманітність культур і цивілізацій;
- Формаційний і цивілізаційний підходи до розуміння історії, їх типологія.
- Сутність науково-технічної революції.
- Філософія техніки. Техніка як чинник розвитку сучасної цивілізації.
- Еволюція взаємовідносин між наукою і технікою.
- Концепції технократичного детермінізму і анитехнократичні ідеї;
- Поняття ноосфери.
- Концепції технологічного детермінізму й економічний універсалізм.
- Соціальна відповідальність вченого.

Контрольні питання

- ✓ Яким чином поняття „цивілізація” трактується в філософії?
- ✓ Чим зумовлена поява філософії техніки?
- ✓ Які перспективи розвитку людства визначає сучасна наука?

Література

1. Арзаканян Ц., Горохов В. Философия техники как новая область знания // Вест. высш. школы. – 1990. - № 4. – с. 58 – 66.
2. Григорьев В. И. Наука и техника в контексте культуры. – М., 1989. – 160 с.
3. Диалог и коммуникация // Вопр. филос. – 1989. - № 7. – с. 3 – 27.
4. Новая технократическая волна на Западе. – М., 1986.

Теми рефератів

- ✱ Типологія формацій і цивілізацій.

Тема 9. Глобальні проблеми сучасності.

1. Нерозривність соціальних і природних сторін життя, індивідуального і загальносоціального, національного і загальнолюдського. Римський клуб і його місце в вирішенні глобальних проблем.
2. Біосферні критерії розвитку цивілізацій. Екотехнологія.
3. Нова екологічна свідомість. Соціобіологія: соціально-філософські проблеми взаємин суспільства і природи.
4. Біополітика. Екософія: морально-естетичний аспект взаємин людини і природи. “Еко-Я”. Від панування над природою до співробітництва з усім живим.
5. Релігійний аспект взаємин людини і природи.

Контрольні питання

- ✓ Назвіть основні етапи взаємодії суспільства і природи; спробуйте виявити форми їхнього усвідомлення.
- ✓ Що таке “ноосфера”?

- ✓ Які основні характеристики глобальних проблем сучасності?
- Перелічите відомі вам глобальні проблеми.
- ✓ Які особливості нової екологічної свідомості?

Література

1. Вайнер Д.Р. Экология в Советской России. – М., 1992.
2. Вильчек Вс. Прощание с Марксом. – М., 1993.
3. Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности. – М., 1990.
4. Гумилев Л.Н. География этноса в исторический период. – М., 1990.
5. Печчеи А. Человеческие качества. – М., 1986.
6. Сид Дж., Мэйси Дж., Флеминг Д. и др. Думая как гора: На пути к Совету Всех Существ. – М., 1992.
7. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1987.
8. Хесле В. Философия и экология. – М., 1993.
9. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // К. Маркс, Ф. Энгельс. Соч. – Т. 12.

Теми рефератів

- ✱ Екологічна ситуація на Україні.
- ✱ Майбутнє: проблеми прогнозування.
- ✱ Єдність природи і суспільства.
- ✱ Глобальні проблеми людства та перспективи їх вирішення.

IV. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З ФІЛОСОФІЇ

Контрольна робота з філософії повинна бути виконана за однією з запропонованих тем. Тема вибирається студентом самостійно. При бажанні студент може написати роботи з двох тем **або** запропонувати свою тему (за домовленістю з викладачем).

Вибір теми контрольної роботи здійснюється за останньою цифрою залікової книжки студента. Наприклад, якщо залікова книжка має №234980, то студент вибирає з пропонованого списку «Тем контрольних робіт» тему за власним бажанням з № 10, 20, 30, 40, 50; якщо №666782, то теми контрольних робіт наступні: 2, 22, 32, 42, 52.

Вимоги до контрольної роботи:

а) за формою

може бути виконана в друкованому **вигляді або** розбірливо в **рукописі**, **обсяг** роботи **повинний** бути в межах 18 аркушів **шкільного зошита** (при бажанні робота може бути виконана на аркушах альбомного формату),

повинна включати:

- ✓ титульний **лист**, **виконаний** за зразком (з обов'язковою вказівкою курсу, групи, варіанту роботи, **номеру** залікової книжки, зворотної адреси автора),
- ✓ план (зміст),
- ✓ **вступ**,

- ✓ основну частину,
- ✓ висновок,
- ✓ список літератури.

Порядок побудови списку визначається самим автором. Найбільш розповсюдженими способами розташування матеріалу в списку літератури є алфавітний, систематичний і в порядку згадування в тексті.

б) по змісту

Вступ: пояснити в проблематику роботи, основні напрямки вирішення поставлених питань (обсяг - не більш чверті від усього тексту роботи);

в основній частині повинна бути розкрита тема контрольної роботи з обов'язковим посиленням на літературу; при необхідності основна частина може бути підрозділена на розділи;

висновок: узагальнення навчального матеріалу, основні висновки, коротка характеристика основних невирішених або складних проблем (обсяг - не більш 2 стор.)

список літератури включає тільки використану літературу, кількість якої не повинно бути менш 5 найменувань.

Перш ніж почати писати контрольну роботу, варто скласти уявлення про тему за допомогою навчальної літератури, з'ясувати точне значення ключових слів, скласти список наявної літератури.

V. Тематика контрольних робіт

Тема 1. Філософія, коло її проблем і роль в суспільстві

1. Людиновимірність предмету філософії. Відношення “Світ – людина”, “Я” і “не – Я” – смисловий вузол філософського мислення.
2. Основне питання філософії. Проблема пізнаваності світу. Різні напрями в філософії та їх особливості.
3. Наука і філософія. Софійне і епістемне знання.

Тема 2. Філософія як світоглядне знання

1. Проблема методу в філософії. Багатоманітність методів пізнання і діяльності (діалектичний, догматичний, структурно-функціональний).
2. Особливості філософського світогляду та його історичні типи: міф, релігія, філософія.
3. Етноментальні характеристики філософського знання.
4. Функції філософії.

Тема 3. Філософія стародавньої Індії.

1. Характерні риси давньоіндійської філософії: вчення про Брахмана (Атмана) як абсолютну субстанцію, а також карму і Дхарму.
2. Деякі впливові напрями давньоіндійської філософії: школи веданти, джаннізму та буддизму.

Тема 4. Особливості філософії стародавнього Кітаю.

1. Особливості стихійно-діалектичного філософського вчення даосизму (Лао-Цзи, Чжуан-Цзи).
2. Морально-гуманістична спрямованість філософії конфуціанства.

Тема 5. Досократівська доба еллінської філософії.

1. Мілетська філософська школа (Фалес, Анаксимандр, Анаксімен).
2. Особливості поглядів Геракліта і Піфагорейського союзу (Піфагор).
3. Елейська школа еллінської філософії (Парменід і Зенон Елейський).

Тема 6. Антична філософія

1. Філософія Демокріта і Сократа.
2. Філософські погляди Платона і Арістотеля.

Тема 7. Філософія західноєвропейського середньовічного суспільства

1. Християнсько-середньовічна філософія (Квінт Теріулліан, Аврелій Августин).
2. Схоластика. Реалізм і номіналізм.
3. Томістська філософія (Фома Аквінський).

Тема 8. Філософія епохи Відродження

1. Раннє (італійське) Відродження (М. Кузанський, Н. Макіавелі, Леонардо да-Вінчі). Гуманізм.
2. Пізнє (північне) Відродження (Е. Роттердамський, Мартін Лютер, Дж. Бруно, М. Монтень).

Тема 9. Філософія нового часу (XVII-XVIII ст.)

1. Філософія Ф. Бекона і Т. Гоббса. Філософія Р. Декарта, Б. Спінози і Г.В. Лейбніца.
2. Філософія Дж. Локка. Її критика Д. Берклі та Д. Юмом.

Тема 10. Французьке просвітництво і матеріалізм XVIII століття

1. Соціально-філософські погляди французьких просвітителів (Вольтер, Монтеск'є, Руссо).
2. Французький матеріалізм XVIIIст. (Дідро, Гольбах, Гельвецій)

Тема 11. Німецька класична філософія (І. Кант, Г. Гегель)

1. Філософія І. Канта.
2. Абсолютний ідеалізм і діалектика Гегеля.

Тема 12. Німецька класична філософія (Л. Фейєрбах, К. Маркс, Ф. Енгельс)

1. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
2. Соціально-філософські погляди К. Маркса та Ф. Енгельса.

Тема 13. Марксистський етап розвитку філософської думки

1. Класичний марксизм 50-90 років ХХ століття.
2. Еволюція марксизму на Заході.

Тема 14. Російський етап розвитку марксизму

1. Микола Бердяєв – один з представників Київської екзистенціально-філософської школи.
2. Російський марксизм: Г.В. Плеханов і В.І. Ленін.
3. Партійно-державна філософія “марксизму-ленінізму” (сталінізм).

Тема 15. Сучасна світова філософія (З. Фрейд, екзистенціалізм)

1. Психоеаналіз З. Фрейда та проблема свідомого і несвідомого.
2. Філософія екзистенціалізму (Мертин Хайдеггер, Жан-Поль Сартр).

Тема 16. Позитивістський і релігійний напрями в сучасній світовій філософії

1. Позитивістська тенденція в сучасній світовій філософії.
2. Сучасні релігійно-філософські вчення.

Тема 17. Г. Сковорода – засновник української класичної філософії

1. Концепція трьох світів – онтологічна основа філософського вчення Г. Сковороди.
2. Проблема “серця” в філософській спадщині Г. Сковороди.
3. Вчення Г. Сковороди про “сродну працю”.

Тема 18. Світоглядна позиція українського письменника та мислителя Миколи Гоголя

1. М.В. Гоголь про примарний (мертвий) і “невидимий” світ людської душі.
2. Зміст суперечки між М.В. Гоголем і В.Г. Белінським.

Тема 19. Світоглядні уявлення М.І. Костомарова

1. “Книга буття українського народу” Костомарова М.І. – Маніфест – програма Кирило-Мифодіївського товариства.
2. Порівняльний аналіз Костомаровим М.І. української та російської ментальності.
3. М. Костомаров і Т. Шевченко.

Тема 20. Українська ментальність та символічно-образний характер творчої спадщини Т.Г. Шевченка

1. Протилежність оцінок світоглядної позиції Т.Г. Шевченка.
2. Людиновимірний (екзистенціальний) зміст шевченківських позицій.
3. Відношення Т.Г. Шевченка до релігії та його уявлення про художню творчість

Тема 21. Категорії буття в філософії

1. Категорія буття, її символ і специфічність.
2. Буття соціального і духовного.
3. Буття як перебіг величезної кількості можливостей.

Тема 22. Розмаїття та єдність виявів буття природних явищ

1. Буття речей, процесів та станів природи.
2. Матерія як субстанціальна основа єдності і розмаїття виявів буття.
3. Формування науково-філософського поняття матерії (і матеріальних систем) та її методологічне значення.

Тема 23. Простір і час як форми існування матеріальних систем

1. Поняття простору і часу та множинність їх форм.
2. Якісна специфіка соціального простору і часу.
3. Простір і час в житті людини.

Тема 24. Рух як спосіб буття матеріальних та духовних утворень.

1. Стійкість та мінливість як характеристики руху.
2. Форми руху матеріальних систем та їх взаємозв'язок.
3. Співвідношення категорій “рух”, “зміна”, “розвиток”.

Тема 25. Життєтворчість людського буття крізь призму проблеми практики

1. Діяльнісне розуміння людини.
2. Перетворення чи освоєння світу?
3. Людина і світ: проблема взаєморозуміння (комунікативності) як форма діяльності.

Тема 26. Практика як соціальне явище

1. Практика – специфічно людський спосіб відношення до світу.
2. Практика як основа усіх форм суспільної життєдіяльності людини.
3. Структура практичної діяльності та її основні форми.

Тема 27. Смысл діалектики

1. Принцип розвитку взаємозв'язку в діалектиці.
2. Діалектика і діалог. Догматизм (метафізика в діалектиці)
3. Діалектичні закономірності

Тема 28. Закон єдності і взаємодії протилежностей

1. Суперечність – джерело розвитку. Основні типи суперечностей.
2. Проблема розв'язання суперечностей.
3. Боротьба і єдність в діалектиці суперечностей.

Тема 29. Закон взаємного переходу кількісних і якісних змін.

1. Категорія якості, кількості і міри. Якість і властивість.

2. Діалектика кількісних і якісних змін.
3. Діалектика взаємовідносин поступовості і стрибок в процесі розвитку.

Тема 30. Закон заперечення заперечення

1. Діалектичне і метафізичне розуміння заперечення.
2. Заперечення заперечення як процес розгортання внутрішніх суперечностей.
3. Циклічність і поступовість. Прогрес і регрес.

Тема 31. Універсальні зв'язки буття

1. Категорії діалектики
2. Одиначне і загальне. Явище і сутність.
3. Діалектичні закономірності.

Тема 32. Структурні зв'язки. Принцип системності.

1. Частина і ціле. Принцип цілісності.
2. Форма і зміст. Упорядкованість буття.
3. Поняття системності. Елементи, структура, функції.

Тема 33. Зв'язки детермінації. Принцип детермінізму

1. Концепція детермінізму.
2. Причинні зв'язки.
3. Випадковість і необхідність. Можливість і дійсність.

Тема 34. Свідомість, її сутність та походження.

1. Свідомість як форма цілеспрямованого відображення дійсності і регуляції людської діяльності.
2. Співвідношення матеріального і ідеального, психологічного і фізіологічного. Свідомість і мозок людини.
3. Відображення як загальна властивість матеріальних систем. Якісна зміна форм відображення на різних рівнях розвитку дійсності

Тема 35. Соціальна природа свідомості

1. Свідомість як суспільно-історичне і діяльне явище.
2. Структура свідомості: пізнавальна, емоційна і мотиваційна її сфери. Свідоме і несвідоме.
3. Свідомість і самосвідомість. Особливості української ментальності

Тема 36. Мова і свідомість

1. Мова людини і “мова” тварини.
2. Слово як знаряддя мислення, засіб спілкування, безпосередня дійсність думки.
3. Мова як втілення історії, першооснова етносвідомості.

Тема 37. Релігійна свідомість

1. Релігія як соціально-культурне явище.
2. Релігійна свідомість: причини виникнення і сталості. Релігія, філософія, наука.
3. Релігійні конфесії в Україні: проблеми духовно-особистісного і національно-культурного діалогу.

Тема 38. Моральна свідомість

1. Поняття моральної свідомості і морального вчинку.
2. Структура моральної свідомості і категорії моралі.
3. Проблема морального вибору: співвідношення свободи волі і необхідності (долі).

Тема 39. Знання як система

1. Знання, відображення, інформація. Суб'єкт і об'єкт пізнання.
2. Чуттєве пізнання і його елементи. Обмеженість сенсуалізму і раціоналізму.
3. Поняття як основна форма раціонального пізнання.

Тема 40. Проблема істини в філософії і науці

1. Об'єктивність істини.
2. Діалектика абсолютної і відносної істини. Конкретність істини.
3. Істина, оцінка, цінності. Істина і заблудження.

Тема 41. Наукове пізнання

1. Наукове пізнання і його специфічні ознаки.
2. Структура емпіричного і теоретичного рівнів знання.
3. Ідеали і норми наукового пізнання. Наукова картина світу.

Тема 42. Творчість і пізнання

1. Відображення і творчість.
2. Структура творчого процесу.
3. Інтуїція і творчість.
4. Науково-технічна творчість та її особливості.

Тема 43. Методи і форми наукового пізнання

1. Наукова проблема і наукова гіпотеза. Теорія як система достовірного наукового знання.
2. Наукові методи емпіричного і теоретичного дослідження. Історичний і логічний методи пізнання.

Тема 44. Етика науки

1. Етика вченого як проблема. Гармонія істини добра і краси в творчості вченого.
2. Етичні цінності і норми науки.

3. Свобода наукового пошуку і соціальна відповідальність вченого.

Тема 45. Суспільство як проблема філософії

1. Філософія і соціологія. Ключові проблеми соціальної філософії.
2. Індивідне начало в суспільстві.
3. Детермінація індивідного буття.
4. Індивід і соціальна система.

Тема 46. Природа та суспільство

1. Поняття природи. Жива і нежива природа.
2. Історичний характер взаємозв'язку природи і суспільства.
3. Науково-технічний прогрес і екологія. Різні концепції виходу з екологічної кризи.

Тема 47. Закони функціонування і розвитку соціальної системи як індивідуального утворення

1. Становлення ідеї історичної закономірності.
2. Поняття соціального закону.
3. Суспільні закони і людська діяльність.

Тема 48. Діяльність як спосіб суспільного буття людини

1. Поняття діяльності, праці, виробництва.
2. Продуктивні сили і виробничі відносини.
3. Особливості сучасної науково-технічної революції.

Тема 49. Проблема антропогенезу

1. Релігійна, еволюційна та трудова концепції антропогенезу.
2. Природні передумови (інстинтивна “праця”, стадний спосіб буття, рівень біологічної організації тваринних предків). Виникнення людської соціальності, праці та свідомості.
3. Космоприрода людського буття

Тема 50. Індивід, індивідуальність, особистість

1. Суспільний індивід. Індивідуальність, особистість.
2. Індивід і соціальна система, історія та людська особистість.
3. Об'єктивний зміст самореалізації особистості.

Тема 51. Український національний тип особистості і деякі проблеми духовного відродження нації.

1. Основні риси українського національного типу особистості.
2. Відродження духовної культури як передумова розвитку особистості українського національного типу.

Тема 52. Свобода в процесі життєтворчості людського буття

1. Творення людиною свого власного буття

2. Чи є буттєві передумови людської свободи?
3. Парадокси свободи як “оволодіння” світом.
4. Людська свобода і буття.

Тема 53. Проблема життя і смерті в духовному досвіді людини

1. Проблема сенсу життя людини.
2. Смерть як чинник сучасного людського життя.
3. Життя як дарунок і відповідь.
4. Цінність людського життя.

VI. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО РОБОТИ З ПЕРШОДЖЕРЕЛАМИ

Важливим завданням при вивченні філософії є на належному змістовному рівні опрацювання ключових філософських здобутків, що представляють проблемне поле, специфіку інтерпретації найважливіших філософських питань, особливості стилю і мови викладу, характерні як для класичного, так і сучасного періодів розвитку світової філософської думки.

Для вивчення пропонуються 60 ретельно відібраних філософських творів (або їхніх фрагментів) найбільш відомих авторів, які зробили значний внесок у розвиток світової філософії. Причому для конкретного розгляду пропонується визначена проблема, що є центральною або домінуючою в тому чи іншому філософському творі (або його фрагменті). Студент за власним бажанням повинен обрати (або запропонувати власні варіанти) три (3) твори, провести аналіз поставлених в завданні проблем, творчо інтерпретувати різні аспекти і акцентуації твору, зробити аналіз особливостей стилю і мови праці, а також звернути увагу на найважливіші дані про життя і творчість автора.

VII. СПИСОК ПЕРШОДЖЕРЕЛ ЯКІ РЕКОМЕНДУЮТЬСЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ

1. Дао де цзин §1-2; 4-6; 8-11; 14-18; 21-25; 32; 34; 37-38; 40-43; 47-48; 51-52; 55-64 //Древнекитайская философия. Собр. текстов: У 2 т. Т. 1. М., 1972. С. 114-138.
2. Лунь юй. Гл.1, п. 2, 4, 6, 8, 10, 12-13, 16; гл. 2, п.1, 3-4, 10-20; гл. 3. п. 7, 26; гл. 4, п. 1-5, 8-11, 14-15, 22-25; гл. 6, п. 16-19, 27-28; гл. 7, п. 1-3, 6-8; 23-29; гл. 12, п. 1-22; гл. 13, п. 3, 6, 23-27; гл. 14, і. 23-28; п. 15// //Древнекитайская философия. Собр. текстов: У 2 т. Т. 1. М., 1972. С. 139-174.
3. Бхагавад-гита. Гл. 2 (т. 14-20; 24-28); гл. 3 (т. 4-9; 38-43); гл. 4 (т. 35-42); гл. 7 (т. 1-14); гл. 8 (т. 1; 3; 9; 11-22); гл. 9 (т. 1-5; 8-10; 13-19); гл. 10 (т. 18-20; 32-33; 39-42); гл. 12 (т. 1-20); гл. 15 (т. 12-20). Полн. изд. с настоящими санскритскими текстами: В 2 т. М.; Л., 1990.

4. Ашвагхоша. Жизнь Будды. § 15, 16, 25-26. М., 1990. С. 155-165, 172-173, 218-229.
5. Платон. Пир. Речь Сократа: цель Эроса - овладение благом // Платон. Собр. соч.: В 4 т. Т. 2. М., 1993. С. 108-122.
6. Платон. Государство // Платон. Собр. соч.: У 3 т. Т. 3. Ч. 1. М., 1971. С. 145-152, 217-232, 356-382.
7. Аристотель. Метафизика. Кн. 1: гл. 3-7; Кн. 4: гл. 12; Кн. 5: гл. 1-4, 7-8; Кн. 6: гл. 1; Кн. 7: гл. 1, 3 // Аристотель. Соч.: У 4 т. Т. 1. М., 1976. С. 70 81, 145 150, 155 157, 180 182, 187 188, 189 191.
8. Аристотель. Политика. Кн. 1, 3-4 // Аристотель. Соч.: У 4 т. Т. 4. М., 1983. С. 376, 378-384, 444-446, 453-457, 460-462, 467, 506-510.
9. Сенека Л. А. О счастливой жизни // Римские стоики. Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий. М., 1995. С. 168-190.
10. Августин Блаженный. О Граде Божьем. М., 2000. С. 160-166, 210-212, 229-234, 256-264, 511-528, 653-663, 675-688, 700-704.
11. Фома Аквинский. Сумма теологии // Антология философии средних веков и эпохи Возрождения. М., 2001. С. 197-220.
12. Пико делла Мирандола Д. Речь о достоинстве человека // Человек. Мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. Древний мир - эпоха Просвещения: Антология. М., 1991. С. 220-239.
13. Макиавелли Н. Государь. Гл. IX, XI, XIV-XVIII // Макиавелли Н. Государь. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия. О военном искусстве. Мн., 1998. С. 53-57, 60-62, 73-87.
14. Мор Т. Утопия // Утопический социализм: Хрестоматия. М., 1982. С. 53-77.
15. Бэкон Ф. Новый Органон // Бэкон Ф. Соч.: У 2 т. Т. 2. М., 1978. С. 12-17, 18-28, 33-35.
16. Декарт Р. Рассуждение о методе // Декарт Р. Избр. произведения. М., 1950. С. 286-288, 291-292.
17. Декарт Р. Начала философии. Ч.1, п. 1-21; 51-56 // Декарт Р. Избр. произведения.
18. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского. Гл. XIII, XVII, XXI // Гоббс Т. Избр. произведения: В 2 т. Т. 2. М., 1964. С. 149-154, 192-197, 233.
19. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении // Локк Дж. Соч.: В 3 т. Т. 1. М., 1988. С. 154-168.
20. Локк Дж. Два трактата о правлении // Локк Дж. Соч.: У 3 т. Т. 3. М., 1988. С. 306, 310, 313, 316 319, 326 327.
21. Лейбниц Г. Монадология // Лейбниц Г. Соч.: У 4 т. Т. 1. М., 1982. С. 413-429.
22. Беркли Дж. О принципах человеческого знания. Ч. 1, п. 1-21 // Беркли Дж. Соч. М., 1978. С. 171-180.
23. Юм Д. Сокращенное изложение трактата о человеческой природе // Юм Д. Трактат о человеческой природе. Мн., 1998. С. 658-674.

24. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре, или Принципы политического права // Руссо Ж.-Ж. Трактаты. М., 1969. С. 152-154, 160-174, 176-178.
25. Сен-Симон А. де. Письма женеважского обитателя к современникам. Взгляд на собственность и законодательство. О теории общественной организации. Катехизис промышленников // Утопический социализм: Хрестоматия. М., 1982. С. 214-233.
26. Ламетри Ж. О. Человек-машина // Ламетри Ж. О. Соч. М., 1976. С. 193-226, 238-244.
27. Гердер И. Идеи к философии истории человечества. Кн. XV. М., 1977. С. 426-432, 434-437, 440-442, 446-455.
28. Кант И. Прелегомены ко всякой будущей метафизике, которая может появиться как наука. Предисловие; §1-2; 5; 40-56 // Кант И. Собр. соч.: В 8 т. Т. 4. М., 1994. С. 6-25, 29-34, 87-113.
29. Кант И. Основоположения метафизики нравов. Разд. 3. Переход от метафизики нравов к критике чистого и практического разума // Кант И. Собр. соч.: В 8 т. Т. 4. М., 1994. С. 225-246.
30. Гегель Г. В. Ф. Наука логики: Введение // Гегель Г. В. Ф. Работы разных лет: В 2 т. Т. 1. М., 1970. С. 95-119.
31. Гегель Г. В. Ф. Философия истории. Введение // Философия истории: Антология. М., 1995. С. 70-99.
32. Гегель Г. В. Ф. Философия истории. Введение // Философия истории: Антология. М., 1995. С. 70-99.
33. Гегель Г. В. Ф. Философия права. Предисловие. М., 1990. С. 44-58. 256.
34. Мир философии: Кн. для чтения. Ч. 2. Человек. Общество. Культура. М., 1991. Фейербах. Л. С. 33-40.
35. Маркс К. Тезы о Фейербахе // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. Т. 3. М., 1985. С. 1-4.
36. Маркс К. К критике политической экономии. Предисловие // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. Т. 13. М., 1985. С. 5-9.
37. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление. § 56-58, 68-69 // Шопенгауэр А. Собр. соч.: В 5 т. Т. 1. М., 1992. С. 295-307, 351-367.
38. Кьеркегор С. Одно из двух. Гармоничное развитие в человеческой личности эстетических и этических качеств // Кьеркегор С. Наслаждение и долг. Киев, 1994. С. 303-344.
39. Ницше Ф. Так говорил Заратустра // Соч.: У 2 т. Т. 2. М., 1990. С. 6, 17, 81, 83, 141, 156.
40. Ницше Ф. Сумерки идолов, или как философствуют молотом // Ницше Ф. Соч.: В 2 т. Т. 2. М., 1990. С. 557, 563-572.
41. Гуссерль Э. Кризис европейского человечества и философия // Гуссерль Э. Философия как строгая наука. Новочеркасск, 1994. С. 103-126.
42. Шелер М. Формы знания и образования // Шелер М. Избр. произведения. М., 1994. С. 15-56.
43. Хайдеггер М. Основные понятия метафизики // Хайдеггер М. Время и бытие. Статьи и выступления. М., 1993. С. 327-344.

44. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. М., 1988. С. 317-338.
45. Конт О. Курс позитивной философии// Человек: Мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. XIX век. М., 1995. С. 220-228.
46. Вебер М. Политика как призвание и профессия // Вебер М. Избр. произведения. М., 1990. С. 644-654.
47. Шпенглер О. Запад Европы. Очерки морфологии мировой истории. Ч. 1. Гештальт и действительность. М., 1993. С. 128-135, 144-147, 150-153, 163 169, 180 182.
48. Ясперс К. Истоки истории и ее цель // Ясперс К. Смысл и назначение истории. М., 1994. С. 32-39, 48-50, 240, 242-243, 248-253, 262-264, 267-271.
49. Фрейд З. «Я» и«Оно». Труды разных лет: В 2 кн. Кн. 1. Тбилиси, 1991. С. 351 392.
50. Юнг К. Г. Аналитическая психология. Прошлое и настоящее. М., 1995. С. 71 79.
51. Фромм Э. Душа человека. Гл. VI. М., 1992. С. 83-108.
52. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. Гл. I, VI, VIII, IX, XV // Ортега-и-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры. М., 1991. С. 309-358.
53. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. М., 1990. С. 319 344.
54. Адорно Т. Актуальность философии // Путь в философию: Антология. М., 2001. С. 335-349.
55. Витгенштейн Л. Философские исследования // Витгенштейн Л. Философские работы: В 2 ч. Ч. 1. М., 1994. С. 83, 110-113, 128-130.
56. Рассел Б. Что такое философия? // Рассел Б. Искусство мыслить. М., 1999. С. 83 89.
57. Барт Р. Смерть автора. От произведения к тексту // Барт Р. Избр. работы: Семиотика. Поэтика. М., 1994. С. 384-391, 413-423.
58. Фуко М. Воля к знанию // Воля к истине. М., 1996. С. 238-268.
59. Рикер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. М., 1995. С. 3 43.
60. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Введение // Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. М., 1999. С. 15-22, 25, 33-36, 57-58.

VIII. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ОПРАЦЬОВАНИХ ПРЕШОДЖЕРЕЛ ТА ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ЇХ ВИВЧЕННЯ

1. Вчення про Дао і принцип «не-діяння» («у-вей») у даоському трактаті «Дао де цзин»

- Що говорить Лао-цзи про Дао? Яку роль відіграє воно в світобудові?
- Що означає принцип «не-діяння» у розумінні даосів?

- Якою, згідно «Дао де цзин», повинна бути людина, яка досягнула гармонії з Дао?
- Що означає принцип сталості?

Див.: Дао де цзин §1-2; 4-6; 8-11; 14-18; 21-25; 32; 34; 37-38; 40-43; 47-48; 51-52; 55-64 // Древнекитайская философия. Собр. текстов: У 2 т. Т. 1. М., 1972. С. 114-138.

Додаткова література

Дао и даосизм у Китае. М., 1972.

Лукьянов А. Е. Даодэцзин: предфилософия и философия // Философские науки. 1989. №2.

2. Вчення про «Шляхетну людину» і принципи управління державою в трактаті Конфуція «Лунь юй»

- Якими якостями повинна володіти «шляхетна людина» («цзюнь-цзи»)?
- Яку роль грає в конфуціанстві принцип поваги старших і шанування батьків?
- Що розуміє Конфуцій під людинолюбством?
- На чому засноване справедливе управління державою?
- Що необхідно, на думку Конфуція, щоб у державі панували спокій і порядок?

Див.: Лунь юй. Гл.1, п. 2, 4, 6, 8, 10, 12-13, 16; гл. 2, п.1, 3-4, 10-20; гл. 3. п. 7, 26; гл. 4, п. 1-5, 8-11, 14-15, 22-25; гл. 6, п. 16-19, 27-28; гл. 7, п. 1-3, 6-8; 23-29; гл. 12, п. 1-22; гл. 13, п. 3, 6, 23-27; гл. 14, і. 23-28; п. 15// Древнекитайская философия. Собр. текстов: У 2 т. Т. 1. М., 1972. С. 139-174.

Додаткова література

Китайская философия: Энцикл. словарь. М., 1994.

Переломов Л.С. Конфуцианство и легизм в политической истории Китая. М., 1981.

Проблема человека в традиционных китайских учениях. М., 1983.

3. Вчення про Брахмана і безсмертну душу, про карму і шлях звільнення в індуїстському трактаті «Бхагавад-гіта»

- Що говорить Крішна Арджуне про безсмертя душі і коловорот смертей і народжень?
- Що таке карма? Чому діяльність людини повинна відповідати обов'язку, а не особистій вигоді?
- Що називає Крішна таємним «абсолютним знанням» і які причини заблуджень?

- У чому сутність йоги як шляхи досягнення єдності з Брахманом?
- Що говориться в «Бхагавад-гіті» про вищий божественний Абсолют - Брахман?

Див.: Бхагавад-гіта. Гл. 2 (т. 14-20; 24-28); гл. 3 (т. 4-9; 38-43); гл. 4 (т. 35-42); гл. 7 (т. 1-14); гл. 8 (т. 1; 3; 9; 11-22); гл. 9 (т. 1-5; 8-10; 13-19); гл. 10 (т. 18-20; 32-33; 39-42); гл. 12 (т. 1-20); гл. 15 (т. 12-20). Полн. изд. с настоящими санскритскими текстами: В 2 т. М.; Л., 1990.

Додаткова література

Костенко В. С. Классическая веданта и неоведантизм. М., 1983.
Семенцов В. С. Бхагаватгита в традиции и современной научной критике. М., 1985.

4. „Шляхетні істини” буддизму і вчення про нірвану в поемі Ашвагхоши «Життя Будди»

- Що являє собою восьмеричний шлях звільнення від страждань, про який говорить Будда в знаменитій бенаресьській проповіді?
- Чому Будда називає цей шлях «серединним»? Яких крайностей варто уникати людині, яка прагне пізнати істину?
- Чому Будда не визнає свого особистого імені - Гаутама? Яке відношення буддизму до особистого «Я»?
- Що таке «коесо Закону»?
- У чому суть чотирьох «шляхетних істин» буддизму?

Див.: Ашвагхоша. Жизнь Будды. § 15, 16, 25-26. М., 1990. С. 155-165, 172-173, 218-229.

Додаткова література

Лисенко В. Г. Опыт введения в буддизм. Ранняя буддистская философия: Учеб. пособие. М., 1994.
Щербатский Ф. И. Философское учение буддизма // Восток - Запад. Исследования. Переводы. Публикации. Вып. 4. М., 1989.

5. Образ філософії в діалозі Платона «Бенкет»

- Яке походження Ерота і якими якостями наділяє його Діотіма в бесіді із Сократом?
- Які риси Ерота є характеристиками філософії?
- Яке відношення між філософією і мудрістю?
- Опишіть образ філософа, створений Платоном у даному діалозі.

Див: Платон. Пир. Речь Сократа: цель Эрота - овладение благом // Платон. Собр. соч.: В 4 т. Т. 2. М., 1993. С. 108-122.

Додаткова література

Адо П. Что такое античная философия. М., 1999.

Асмус В. Платон. М., 1975.

6. Образ ідеальної держави в діалозі Платона «Держава»

- У чому вбачає Платон причини виникнення держави?
- Які чотири форми правління досліджує Платон, як вони пов'язані між собою?
- За що критикує Платон демократію?
- Які чотири чесноти виділяє Платон в образі ідеального міста-держави?
- Як визначає Платон справедливість?

Див.: Платон. Государство// Платон. Собр. соч.: У 3 т. Т. 3. Ч. 1. М., 1971. С. 145-152, 217-232, 356-382.

Додаткова література

Асмус В. Ф. Античная философия., 1976.

История философии. Запад - Россия - Восток. Кн. 1. М., 1995.

7. Арістотель про предмет і основні принципи метафізики (трактат «Метафізика»)

- Що виділяли в якості першоначала усього буття ранні давньогрецькі філософи? Назвіть основні версії вирішення цієї проблеми.
- Як визначає першоначалом Арістотель і які їх види він виділяє?
- Що таке причина, на які види причин вказує Арістотель?
- Як визначає Арістотель основні поняття метафізики: *сущє, сутність, буття, небуття*?
- Яка наука вивчає сущє?

Див.: Аристотель. Метафизика. Кн. 1: гл. 3-7; Кн. 4: гл. 12; Кн. 5: гл. 1-4, 7-8; Кн. 6: гл. 1; Кн. 7: гл. 1, 3 // Аристотель. Соч.: У 4 т. Т. 1. М., 1976. С. 70 81, 145 150, 155 157, 180 182, 187 188, 189 191.

Додаткова література

Гайденко П. П. Онтологический горизонт натурфилософии Аристотеля // Философия природы в античности и средние века.. М., 2000.

Чанышев А. Н. Аристотель. М., 1981.

8. Вчення про державу й основні принципи державного устрою в «Політиці» Арістотеля

- Як визначає Арістотель сутність держави?

- Що говорить Арістотель про природу людини?
- Як визначає Арістотель поняття *громадянина* і *державного устрою*?
- Які види державного устрою виділяє Арістотель та які їх критерії?
- Що є державним благом, за уявленнями Арістотеля, і заради чого існує держава?

Див.: Арістотель. Політика. Кн. 1, 3-4 // Арістотель. Соч.: У 4 т. Т. 4. М., 1983. С. 376, 378-384, 444-446, 453-457, 460-462, 467, 506-510.

Додаткова література

Богомолів А. С. Антична філософія. М., 1985. Гл. III.

Доватур А. И. «Політика» Арістотеля // Арістотель. Соч.: У 4 т. Т. 4. М., 1983, С. 38-52.

9. Сенека про благо і порядність як основи щасливого життя в трактаті «Про щасливе життя»

- Що називає Сенека справжнім благом і чому?
- Як філософ визначає щастя, чи залежить воно від задоволення?
- Кого Сенека вважає мудрецем?
- Що складає основу мудрого життя?
- Чи завжди тотожні поняття *філософа* і *мудреця*?

Див.: Сенека Л. А. О счастливой жизни // Римские стоики. Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий. М., 1995. С. 168-190.

Додаткова література

Батлук О. В. Філософія образования Сенеки: кризис цicerоновского идеала // Вопр. философии. 2001. № 1.

Лосев А. Ф. Поздние стоики // Римские стоики. Сенека. Эпиктет. Марк Аврелий. М., 1995.

10. Про владу світську і духовну в трактаті Аврелія Августина «Про Град Божий»

- Чому Августин називає держави «розбійницькими зграями»?
- Кому з погляду Августина належить влада надавати царювання?
- У чому відмінність між царством земним і небесним?
- Що розуміє Августин під Градом Божим?
- Яку роль грає божественне провидіння в житті держави?
- Якими двома родами любові утворені два гради: земний і небесний?

Див.: Августин Блаженный. О Граде Божьем. М., 2000. С. 160-166, 210-212, 229-234, 256-264, 511-528, 653-663, 675-688, 700-704.

Додаткова література

Кремона К. Августин из Гиппона: Разум и Вера. М., 1995.
Марру А. Святой Августин и августианство. СПб., 1999.

11. Про взаємовідносини науки і віри в творі Фоми Аквінського «Сума теології»

- Яка наука, відповідно уявленню Фоми Аквінського, заснована не на істинах розуму, а на Божественному одкровенні?
- Як доводить Фома Аквінський буття Бога?
- Чому ніщо, крім Бога, не може бути нескінченним?
- Які два види інтелекту виділяє Фома Аквінський?
- Що означає твердження Фоми Аквінського: «пізнання істини двояке»?

Див.: Фома Аквинский. Сумма теологии // Антология философии средних веков и эпохи Возрождения.. М., 2001. С. 197-220.

Додаткова література

Боргош Ю. Фома Аквинский. М., 1966.
Стангене Д. Проблема соотношения разума и веры в средневековой философии // Вопр. философии. 1999. № 7.

12. Про велич і призначення людини в творі Д. Піко делла Мірандоли «Промова про достоїнство людини»

- Як вийшло, що людина - це «витвір невизначеного образу»?
- Що таке сходи Якова, про які пише Піко?
- У чому, відповідно до Мірандоли, полягає «подвійна природа душі»?
- Яке призначення діалектики, натурфілософії і теології в досвіді людського існування?
- Про які три дельфійські правила пише Мірандола?
- Як, на його думку, пов'язані магія і філософія?

Див.: Пико делла Мирандола Д. Речь о достоинстве человека // Человек. Мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. Древний мир - эпоха Просвещения: Антология. М., 1991. С. 220-239.

Додаткова література

Баткин Л. М. Итальянское Возрождение. Проблемы и люди. М., 1995.
Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. М., 1980.

13. Проблема співвідношення влади і моралі в трактаті Н. Макіавеллі «Володар»

- Яку владу Н. Макіавеллі називає громадянською, а яку духовною? Яким чином вони встановлюються і на чому засновані?
- У чому, згідно Н. Макіавеллі, закладена таємниця сильної влади володаря?
- Чи повинен володар бути доброчесним і які позитивні якості йому варто мати?
- Чому Н. Макіавеллі вважає, що для государя небезпечно мати тільки позитивні моральні якості?
- Що важливіше для утримання влади: бути справді доброчинним чи вміти таким здаватися? Які аргументи Н. Макіавеллі?

Див.: Макиавелли Н. Государь. Гл. IX, XI, XIV-XVIII // Макиавелли Н. Государь. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия. О военном искусстве. Мн., 1998. С. 53-57, 60-62, 73-87.

Додаткова література

Хлодовский Р. И. Кризис в ренессансной Италии и гуманизм Макиавелли: Трагедия «Государя» // Из истории социальных движений и общественной мысли. М., 1981.

Юсим М. А. Этика Макиавелли. М., 1990.

14. Образ справедливого суспільного устрою і гуманістичні ідеали Т. Мора («Утопія»)

- Які пороки сучасного йому англійського суспільства розкриває Т. Мор у своїй „Утопії“?
- Що вважає Т. Мор основою рівності і справедливості в суспільному устрої Утопії?
- Яким чином влаштована влада в Утопії? Які демократичні ідеї розвиває Т. Мор у своєму творі?
- Яку роль відіграє праця в житті мешканців Утопії?
- Як Т. Мор характеризує звичаї утопійців? Які гуманістичні цінності він відстоює?

Див.: Мор Т. Утопия // Утопический социализм: Хрестоматия. М., 1982. С. 53-77.

Додаткова література

Кудрявцев О. Ф. Ренессансный гуманизм и «Утопия». М., 1991.

Осиновский И. Н. Томас Мор. М., 1985.

15. Вчення про ідолів пізнання у творі Ф. Бекона «Новий Органон».

- Які два роди досвідів виділяє Ф. Бекон?

- Що називає Ф. Бекон найкращим з доведень?
- Які чотири види ідолів виділяє Ф. Бекон, у чому полягає їхня суть?
- Якому предметові уподібне Ф. Бекон розум людини?
- Які властивості і слабості людського розуму є джерелом заблуджень?

Див.: Бэкон Ф. Новый Органон // Бэкон Ф. Соч.: У 2 т. Т. 2. М., 1978. С. 12-17, 18-28, 33-35.

Додаткова література

Михаленко Ю. П. Фрэнсис Бэкон и его ученье. М., 1975.

Субботин А. Л. Фрэнсис Бэкон. М., 1974.

16. *Раціоналістичний метод пізнання в роботі Р. Декарта «Міркування про метод»*

- Які чотири правила раціоналістичного методу формулює Р. Декарт?
- Якому порядкові міркування повинне підкорятися пізнання істини?
- Що розуміє Р. Декарт під методичною еннумерацією?
- Що означає принцип очевидності стосовно до пізнання?
- Яку роль грає досвід у пізнанні природи?

Див.: Декарт Р. Рассуждение о методе // Декарт Р. Избр. произведения. М., 1950. С. 286-288, 291-292.

Додаткова література

Ляткер Я. Л. Декарт. М., 1975.

Позднев М. Личность и мысль Рене Декарта // Декарт Р. Разыскивание истины. Спб., 2000.

Хесле В. Гении философии. М., 1992.

17. *Декарт про сутність філософії і її основні начала у роботі «Начала філософії»*

- Як визначає Р. Декарт філософію і яким двом вимогам повинні відповідати її начала?
- У чому, вважає Р. Декарт, можна і варто сумніватися в процесі пошуку істини?
- Яке ясне й очевидне філософське твердження, відповідна до Р. Декарта, є абсолютно істинним висновком нашого пізнання?
- Що таке «вроджені поняття»?
- Що, відповідно до Р. Декарта, є останніми субстанціями і якими атрибутами вони володіють?

Див.: Декарт Р. Начала философии. Ч.1, п. 1-21; 51-56// Декарт Р. Избр. произведения. М., 1950. С. 232-235, 237-243, 249-251.

Додаткова література

Ляткер Я. Л. Декарт. М., 1975.

Позднев М. Личность и мысль Рене Декарта // Декарт Р. Поиски истины. Спб., 2000.

Хесле В. Гении философии. М., 1992.

18. Т. Гоббс про причини виникнення і сутності держави в роботі «Левіафан»

- У чому полягає, за уявленнями Т. Гоббса, природна рівність людини?
- Як визначає Т. Гоббс природний стан, які його основні характеристики?
- У чому полягає причина і мета утворення держави?
- Як визначає Т. Гоббс сутність держави?
- Що говорить Т. Гоббс про співвідношення свободи і необхідності?
- У чому полягає суть суспільного договору?

Див.: Гоббс Т. Левіафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского. Гл. XIII, XVII, XXI // Гоббс Т. Избр. произведения: В 2 т. Т. 2. М., 1964. С. 149-154, 192-197, 233.

Додаткова література

Мееровский Б. В. Гоббс. М., 1975.

Соколов В. В. Бытие, Познание, человек и общество в философской доктрине Т. Гоббса // Гоббс Т. Избр. произведения: В 2 т. Т. 1. М., 1989.

19. Дж. Локк про ідеї і їх походження в роботі «Досвід про людське розуміння»

- Що, відповідно до уявлень Дж. Локка, є джерелом наших ідей?
- Коли Розум здобуває перші ідеї?
- Чи існують, на думку Дж. Локка, вроджені ідеї?
- Яке джерело людського знання?

Див.: Локк Дж. Опыт о человеческом разумении // Локк Дж. Соч.: В 3 т. Т. 1. М., 1988. С. 154-168.

Додаткова література

Бруно, Бэкон, Локк, Лейбниц, Монтескье. Биографические повествования. Челябинск, 1996.

Заиченко Г. А. Джон Локк. М., 1988.

20. Ідея «природних прав» і договірна концепція виникнення держави в роботі Дж. Локка «Два трактати про правління»

- Що розуміє Дж. Локк під «природним станом» людства?
- Чим політичне суспільство відрізняється від «природного стану»?
- У чому суть «суспільного договору» згідно з Дж. Локком? Між ким він укладається?
- Які права передає кожен член суспільства державі в процесі укладання суспільного договору?
- Чи сумісна абсолютна монархія з громадянським суспільством і чому?
- Які гілки влади виділяє Дж. Локк, у чому полягає їх функція в державі?

Див.: Локк Дж. Два трактати о правлении // Локк Дж. Соч.: У 3 т. Т. 3. М., 1988. С. 306, 310, 313, 316 319, 326 327.

Додаткова література

Заиченко Г. А. Д. Локк и современность // Философские науки. 1990. № 8.

Нарский И. С. Философия Дж. Локка. М., 1960.

21. Ідея плюралістичної онтології в вченні Г. Лейбніца про монади («Монадологія»)

- Як визначає Г. Лейбніц поняття монади?
- Що є причиною природної зміни монад?
- У чому полягає, згідно з Г. Лейбніцом, остання причина речей?
- Що іменує Г. Лейбніц первинною Єдністю?
- Що розуміє Г. Лейбніц під Градом Божиєм?
- Що, згідно з Лейбницом, відрізняє людину від тварини?

Див.: Лейбниц Г. Монадология // Лейбниц Г. Соч.: У 4 т. Т. 1. М., 1982. С. 413-429.

Додаткова література

Нарский И. С. Готфрид Лейбниц. М., 1972.

Погребысский И. В. Лейбниц. М., 1971.

Хесле В. Гении философии Нового времени. М., 1992.

22. Проблема існування в трактаті Дж. Берклі «Про принципи людського знання»

- Як Ви можете проінтерпретувати твердження Дж. Берклі: «Існування ідеї полягає в спроможності її сприйняти»?
- Як трактує Дж. Берклі поняття духу?

- Що відносить Дж. Берклі до первинних і вторинних якостей?
- Як оцінює Дж. Берклі поняття *матерії* або *тілесної субстанції*?
- Чи можуть тіла існувати поза духом на думку Дж. Берклі?

Див.: Беркли Дж. О принципах человеческого знания. Ч. 1, п. 1-21 // Беркли Дж. Соч. М., 1978. С. 171-180.

Додаткова література

Быховский Б. Э. Джордж Беркли. М., 1970.

Юров С. В. Дж. Беркли и проблемы солипсизма // Вопр. философии. 1997. №6.

23. Про скептицизм стосовно розуму і почуттів у роботі Д. Юма «Скорочений виклад трактату про людську природу»

- Як оцінює Д. Юм свій трактат з точки зору його розуміння?
- На які два роди поділяє наші сприйняття Д. Юм?
- На якому конкретному популярному прикладі Юм розглядає відношення причини і дії?
- Яка роль звички в людському пізнанні?

Див: Юм Д. Сокращенное изложение трактата о человеческой природе // Юм Д. Трактат о человеческой природе. Мн., 1998. С. 658-674.

Додаткова література

Нарский И. С. Давид Юм. М., 1973.

Шпилевская И. В. Спор о скептицизме: Д. Юм и философы «школы здравого смысла» // Вопр. философии. 2001. № 4.

24. Ж.-Ж. Руссо про суть «суспільного договору» і принципи справедливості (трактат «Про Суспільний договір, або Принципи політичного права»)

- Яке основне завдання покликаний вирішити суспільний договір?
- У чому, відповідно до уявлень Ж.-Ж. Руссо, складається сутність суспільного договору?
- Що, згідно з Ж.-Ж. Руссо, робить законним зобов'язання в громадянському суспільстві?
- Що втрачає і що здобуває людина, укладаючи суспільний договір?
- Що називає Ж.-Ж. Руссо справедливістю суспільства і без чого вона неможлива?
- Як визначає Ж.-Ж. Руссо суверенітет і якими характеристиками його наділяє?

Див.: Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре, или Принципы политического права //Руссо Ж.-Ж. Трактаты. М., 1969. С. 152-154, 160-174, 176-178.

Додаткова література

Верцжан И. Е. Жан-Жак Руссо. М., 1976.

Дворцов А.Т.. Ж.-Ж. Руссо. М., 1980.

25. Сен-Симон про прогрес і основи нового суспільного устрою в працях «Листи жителя Женеви до сучасників», «Про теорії громадської організації», «Катехизис промисловців» та ін.

- У чому, згідно з Сен-Симоном, полягає прогрес людства? Яку роль у ньому відіграють наука і мораль?
- Чим повинне визначатися положення людини в новій суспільній системі?
- Як трактує Сен-Симон принцип рівності?
- Яке відношення Сен-Симона до релігійної віри?
- Чому Сен-Симона називають предтечею технократизму? Яку роль грають у його соціальному проекті промисловці?

Див.: Сен-Симон А. де. Письма женеvesкого обитателя к современникам. Взгляд на собственность и законодательство. О теории общественной организации. Катехизис промышленников // Утопический социализм: Хрестоматия. М., 1982. С. 214-233.

Додаткова література

Володин А. И. Предшественники научного коммунизма // Утопический социализм: Хрестоматия. М., 1982.

Самсонова Т. Н. Справедливость равенства и равенство справедливости: Из истории западноевропейской утопической мысли XIV—XIX вв. М., 1996.

26. Про природу людини в роботі Ж. Ламетрі «Людина-машина»

- Як визначає Ж. Ламетрі людину і людське тіло?
- Чому відповідають, відповідно до Ж. Ламетрі, різні стани душі?
- Як пояснює Ж. Ламетрі походження людської здатності до символічного пізнання?
- Як визначає Ж. Ламетрі душу людини і від чого залежать усі здібності душі?
- Які дві переваги людини в порівнянні з тваринами?

Див.: Ламетри Ж. О. Человек-машина // Ламетри Ж. О. Соч. М., 1976. С. 193-226, 238-244.

Додаткова література

Богуславский В. М. Ламетри. М., 1977.

Огородник И. В. Философские взгляды Ламетри. Київ, 1979.

27. Розум і справедливість як рушійні сили світової історії в трактаті Й. Гердера «Ідеї до філософії історії людства»

- Як характеризує Й. Гердер закон природи?
- Що вважає Й. Гердер визначеною метою людської природи?
- Що пише Й. Гердер про закономірності історії і що є основою її законів?
- Яку роль грає розум і освіта в історії людства? Яке начало, відповідно до Й. Гердера, творить історію?
- На яких принципах повинен бути заснований суспільний добробут?
- Які, на думку Й. Гердера, основні прояви суспільного прогресу?

Див.: Гердер И. Идеи к философии истории человечества. Кн. XV. М., 1977. С. 426-432, 434-437, 440-442, 446-455.

Додаткова література

Гулыга А. В. Гердер. М., 1995.

Гулыга А. В. Немецкая классическая философия. М., 1986.

28. І. Кант про можливість і особливості філософського пізнання в роботі «Пролегомени»

- На яку міліну, за оцінкою І. Канта, зумів посадити Д. Юм свій гносеологічний корабель?
- Чи можуть джерела метафізичного пізнання бути емпіричними, чи вони беруться з чистого розсудку і чистого розуму?
- У чому полягає розходження між синтетичними й аналітичними судженнями?
- На які чотири питання розділяє І. Кант головні трансцендентні питання?
- Які три типи ідей чистого розуму виділяє І. Кант?

Див.: Кант И. Пролегомены ко всякой будущей метафизике, которая может появиться как наука. Предисловие; §1-2; 5; 40-56 // Кант И. Собр. соч.: В 8 т. Т. 4. М., 1994. С. 6-25, 29-34, 87-113.

Додаткова література

Асмус В. Ф. Иммануил Кант. М., 1973.
Гулыга А. Кант. М., 1994.

29. *І. Кант про природу моральності в роботі «Основоположення метафізики звичаїв»*

- Чи можливий категоричний імператив?
- У чому розходження між спекулятивним філософським розумом і практичним розумом у питанні про свободу і необхідність?
- Як називає І. Кант той світ, до якого ми всі належимо як розумні істоти і суб'єкти моральних відносин?
- Чого не можна вимагати від філософії відносно морального закону?

Див.: Кант И. Основоположення метафізики нравов. Разд. 3. Переход от метафізики нравов к критике чистого и практического разума // Кант И. Собр. соч.: В 8 т. Т. 4. М., 1994. С. 225-246.

Додаткова література

Тропольский А. Н. Кант и современность: о логике применения категорического імператива в моральной практике // Философские науки. 1991. № 1.

Хесле В. Гении философии Нового времени. М., 1992.
Этика Канта и современность. Рига, 1989.

30. *Поняття діалектичної логіки в роботі Г. Гегеля «Наука логіки»*

- Чи згідний Г. Гегель з твердженням про те, що логіка вчить правилам мислення й абстрагується від усякого змісту?
- Що складає, за Г. Гегелем, природу нашої повсякденної свідомості в розумінні логіки як науки про мислення?
- Яким чином Г. Гегель характеризує звичайний здоровий глузд у питанні про природу пізнання?
- Що, з точки зору Г. Гегеля, є величчю розуму порівняно з обмеженістю розсудку?
- Що, за уявленнями Г. Гегеля, варто розуміти як систему чистого розуму, як царство чистої думки, як зображення Бога, яким він є у своїй вічній сутності?
- У чому полягає спекулятивне з точки зору Г. Гегеля?

255

Див.: Гегель Г. В. Ф. Наука логики: Введение // Гегель Г. В. Ф. Работы разных лет: В 2 т. Т. 1. М., 1970. С. 95-119.

Додаткова література

Бычкова М. Ф. Гегелевское понимание мышления. М., 1990.
Гулыга А. В. Гегель. Вехи творческого пути // Гегель Г. В. Ф. Работы разных лет: В 2 т. Т. 1. М. 1970.

31. Г. Гегель про специфіку філософського розуміння історії

- Які три види історіографії розглядаються в роботі?
- З чого, на думку Г. Гегеля, починається історія?
- Як характеризує Г. Гегель історичний процес і відношення до свободи на Сході?
- Який давньогрецький бог, будучи, на думку Г. Гегеля, політичним богом, «створив моральне надбання - державу»?
- Як автор відповідає на запитання про те, чому ж вчить народи й уряди історія?

Див.: Гегель Г. В. Ф. Философия истории. Введение // Философия истории: Антология. М., 1995. С. 70-99.

Додаткова література

Каримський Ю. В. Философия истории Гегеля. М., 1988.
Овсянников М. Ф. Гегель. М., 1971.
Реалі Дж., Антисери Д. Западня філософія от истоков до наших дней. От романтизма до наших дней. Спб., 1994. Т. 4. Гл. 3.

32. М. Гегель про завдання, предмет і специфіку філософії права

- Чого потребує, на думку Г. Гегеля, сучасна йому наука про право і державу?
- У чому складається, за уявленнями Г. Гегеля, основний недолік атеїзму в сфері морального світу?
- Які недоліки відзначає Г. Гегель у сучасній йому філософії права і держави?
- Яке завдання ставить Г. Гегель перед власною філософією права?
- В якості якої єдності необхідно досягти дійсність права і держави?

Див.: Гегель Г. В. Ф. Философия права. Предисловие. М., 1990. С. 44-58. 256.

Додаткова література

Нерсисянц В. С. Философия права Гегеля. М., 1998.
Философия Гегеля и современность. М., 1973.

33. Л. Фейєрбах про природу, сутність і призначення людини

- У чому складається істотна відмінність людини від тварини?
- Чому в релігії людина усвідомлює свою кінцеву і безконечну сутність?
- Які відмінні ознаки «істинно людського в людині»?
- Як розглядає свідомість людини Л. Фейєрбах?

- Коли людина має життєве призначення?

Див.: Мир философии: Кн. для чтения. Ч. 2. Человек. Общество. Культура. М., 1991. С. 33-40.

Додаткова література

Быховский Ю. Людвиг Фейербах. М., 1967.

Гулыга А. В. Немецкая классическая философия. М., 1986.

34. Про соціальну сутність людини і фактори антропо-соціогенезу у творах К. Маркса «Тези про Фейєрбаха» і Ф. Енгельса «Роль праці в перетворенні мавпи в людину»

- Як визначає К. Маркс сутність людини?
- У чому, на думку Ф. Енгельса, полягав вирішальний крок для переходу від мавпи до людини?
- Під впливом яких двох головних стимулів мозок мавпи поступово перетворився в людський мозок?
- Що, на думку Ф. Енгельса, складає характерну ознаку людського суспільства, яка відрізняє його від групи мавп?
- Які істотні відмінності людини від тварин виділяє Ф. Енгельс?

Див.: Маркс К. Тезы о Фейербахе // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. Т. 3. М., 1985. С. 1-4.

Энгельс Ф. Роль труда в процессе превращения обезьяны в человека // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. Т. 20. М., 1986. С. 505-517.

Додаткова література

Алексеев В. П. Становление человечества. М., 1984.

К. Маркс и современная философия. М., 1999.

Ойзерман Т. И. Формирование философии марксизма. М., 1986. Ч. 2. Гл. 1.5.

35. К. Маркс про сутність матеріалістичного розуміння історії

- Що, на думку К. Маркса, складає економічну структуру суспільства?
- Що, згідно з К. Марксом, обумовлює соціальний, політичний і духовний процеси життя суспільства?
- Яке протиріччя знаменує настання епохи соціальної революції?
- Які способи виробництва К. Маркс розглядає як прогресивні епохи економічної суспільної формації?
- Які передумови матеріалістичного розуміння історії виділяють К. Маркс і Ф. Енгельс? У чому полягає їх сутність?
- Які основні сторони соціальної діяльності, або первинні історичні відносини?

Див.: Маркс К. К критике политической экономии. Предисловие // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. Т. 13. М., 1985. С. 5-9.

Додаткова література

Лاپин Н. И. Молодой Маркс. М., 1984.

Ойзерман Т. И. Формирование философии марксизма. М., 1986. Ч. 2.
Гл. 1.6.
258

36. А. Шопенгауер про парадокси волі до життя в досвіді людського існування

- У яких основних тенденціях реалізується внутрішня доля волі?
- Які, на думку А. Шопенгауера, сутність і форми прояву нудьги?
- Чим визначається міра страждання і щастя?
- Чому щастя має завжди негативний характер?
- Яка природа співчуття?
- Як можливе заперечення волі і які приклади заперечення волі приводить А. Шопенгауер?

Див.: Шопенгауэр А. Мир как воля и представление. § 56-58, 68-69 // Шопенгауэр А. Собр. соч.: В 5 т. Т. 1. М., 1992. С. 295-307, 351-367.

Додаткова література

Быховский Б. Э. Шопенгауэр. М., 1973.

Чанышев А. А. Человек и мир в философии Артура Шопенгауэра // Шопенгауэр А. Собр. соч.: В 5 т. Т. 1. М., 1992.

37. Вибір як відкриття людської екзистенції в творі С. К'єркегора «Одне з двох»

- Як визначає С. К'єркегор сутність естетичного світогляду?
- Яка дилема, згідно з С. К'єркегором, породжує відчай особистості, наділеної естетичним світоглядом?
- Що знаходить людська особистість зробивши абсолютний вибір?
- Яким чином, згідно з С. К'єркегором, досягається відмінність між добром і злом?
- У чому полягає сутність етичного світогляду й у чому головна відмінність етики від естетика?

Див.: Кьеркегор С. Одно с двух. Гармоничное развитие в человеческой личности эстетических и этических качеств // Кьеркегор С. Наслаждение и долг. Киев, 1994. С. 303-344.

Додаткова література

Быховский Б. Э. Кьеркегор. М., 1972.

Левит К. Тот единичный Кьеркегор // Топос. 2002. № 1(6).

Мир Кьеркегора. М., 1994.

38. *Ідея надлюдини в творі Ф. Ніцше «Так говорив Заратустра»*

- Про що на думку Заратустри, не знав святий старець?
- «Це мої звірі!», - вигукнув Заратустра. Кого він мав на увазі?
- Що знаходив Заратустра скрізь, де він бачив живе?
- Чого не можуть робити добрі, на думку Заратустри?
- Про які скрижалі говорить Ф. Ніцше?

Див.: Ніцше Ф. Так говорив Заратустра // Соч.: У 2 т. Т. 2. М., 1990. С. 6, 17, 81, 83, 141, 156.

Додаткова література

Галеви Л. Жизнь Ницше. Рига, 1991.

Свасьян К. А. Фридрих Ницше: мученик познания // Ницше Ф. Соч.: В 2 т. М., 1990. Т. 1. С. 5-46.

40. *Ф. Ніцше проти філософії або переоцінка всіх цінностей у роботі «Смеркання ідолів, або як філософствують молотом»*

- Війну проти яких ідолів проголошує Ф. Ніцше?
- Яких філософів Ф. Ніцше називає антигреками, знаряддям грецького розпаду, симптомом загибелі?
- Яким чином Ф. Ніцше характеризує діалектику?
- Хто з філософів, на думку Ф. Ніцше, зробив з розуму тирана?
- Як відноситься Ф. Ніцше до розуму у філософії?

Див.: Ніцше Ф. Сумерки идолов, или как философствуют молотом // Ницше Ф. Соч.: В 2 т. Т. 2. М., 1990. С. 557, 563-572.

Додаткова література

Геворкян А. Р. Ницше и метафизический пессимизм // Вопр. философии. 2001. № 8.

Данто А. Ницше как философ. М., 2000.

41. *Образ філософії в роботі Е. Гуссерля «Криза європейського людства і філософія»*

- Як трактує Е. Гуссерль поняття *навколишнього світу*?
- Що таке «духовний образ Європи» з погляду Е. Гуссерля?
- Яке розуміння філософії Е. Гуссерль пов'язує з ідеєю споконвічного феномена духовної Європи?
- У якого народу уперше виникає і формується теоретична установка?

• Чому криза європейського суспільства пов'язана з «переведенням в зовнішній стан» раціоналізму і його перекрученням у «натуралізм» і «об'єктивізм»?

Див.: Гуссерль Э. Кризис европейского человечества и философия // Гуссерль Э. Философия как строгая наука. Новочеркасск, 1994. С. 103-126.

Додаткова література

История философии: Запад- Россия - Восток. Кн. 3: Философия XIX-XX вв. М., 1999. С. 167-181.

Свасьян К. А. Феноменологическое познание. Ереван, 1987. С. 260-290.

Херрманн Фр.-В. фон. Понятие феноменологии в Хайдеггера и Гуссерля. Томск, 1997.

42. М. Шелер про природу людини і статус освіти у формуванні особистості

- Як М. Шелер визначає природу людини?
- У чому, на думку М. Шелера, полягає основна мета освіти?
- У чому, на думку М. Шелера, складається відмінність людини від тварин?
- У чому, відповідно до уявлень М. Шелера, полягає специфіка освіти?
- Що є основними спонукальними силами освіти?
- Про яких три основні форми знання говорить М. Шелер?

Див.: Шелер М. Формы знания и образования // Шелер М. Избр. произведения. М., 1994. С. 15-56.

Додаткова література

Малинкин А. Н. Макс Шелер: Почерк жизни и творчества // Социологический журнал. 1996. № 1/2.

Чухина Л. А. Человек и его ценностный мир в феноменологической философии Макса Шелера // Шелер М. Избр. произведения. М., 1994.

43. Нове розуміння філософії в праці М. Хайдеггера «Основні поняття метафізики»

- Які шляхи не приводять до сутнісного розуміння філософії з точки зору М. Хайдеггера?
- Як визначає М. Хайдеггер філософію?
- Що означають слова М. Хайдеггера: «Ми, філософствуємо, всюди не вдома»?
- Що є, згідно з М. Хайдеггером, «фундаментальним способом людського буття»?
- В яке питання перетворюється питання про те, чим є метафізика?

Див.: Хайдеггер М. Основные понятия метафизики // Хайдеггер М. Время и бытие. Статьи и выступления. М., 1993. С. 327-344.

Додаткова література

Мартин Хайдеггер и философия XX века. Мн., 1997.

Мотрошилова Н. В. Драма жизни, идей и грехопадений Мартина Хайдеггера // Квинтесенция. Философский альманах. 1991. М., 1992.

44. Роль забобонів і традицій у гуманітарному пізнанні в роботі Х.-Г. Гадамера «Істина і метод»

- Яке відношення до забобонів з позицій ідеології Просвітництва?
- Що є джерелом всякого авторитету: традиція чи розум?
- Що в більшій мірі складає історичну дійсність буття людини: її судження чи її забобони?
- Яку форму авторитету з особливою ретельністю відстоював романтизм?
- Чому в науках про дух повинний бути присутнім діючий момент традиції?

Див.: Гадамер Х.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. М., 1988. С. 317-338.

Додаткова література

Бессонов Б. Герменевтика. История и современность // Гадамер Х.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. М., 1988.

Малахов В. С. До характеристики герменевтики как способа философствования // Философская и социологическая мысль. 1991. № 6.

45. Закон трьох стадій і сутність позитивної філософії

- Які три періоди виділяються в «загальній історії філософії»?
- У чому проявилась «межа метафізичної системи»?
- Коли людина створила «небесну фізику і фізику земну, механічну і хімічну, а також фізику органічну, рослинну і тваринну»? Що їй залишається створити, щоб «тільки закінчити систему наук які займаються спостереженням»?
- Яку філософію О. Конт називає єдиною міцною основою суспільного перетворення?
- Якщо програма позитивної філософії не претендує на «вказівку першопричини явищ», то яку задачу вона ставить перед собою?

Див.: Конт О. Курс позитивной философии// Человек: Мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. XIX век. М., 1995. С. 220-228.

Додаткова література

Асмус В. Ф. Огюст Конт // Асмус В. Ф. Историко-философские этюды. М., 1984.

Позитивизм и наука. М., 1975. С. 7-49.

46. М. Вебер про державу і типи політичної влади в роботі «Політика як покликання і професія»

- Як визначає М. Вебер політику і що означає займатися «політикою»?
- У чому вбачає М. Вебер сутність держави?
- Які три підстави легітимності влади виділяє М. Вебер?
- У чому полягає, по М. Веберу, специфіка харизматичної влади?
- Яких двох умов потребує політичне управління і яким чином воно встановлюється?

Див.: Вебер М. Политика как призвание и профессия // Вебер М. Избр. произведения. М., 1990. С. 644-654.

Додаткова література

Гайденко П. П. Социология Вебера // Вебер М. Избр. произведения. М., 1990.

Давыдов Ю. Н., Гайденко П. П. История и рациональность. Социология Вебера и веберовский ренессанс. М., 1991.

Уроки М. Вебера. М., 1996.

47. «Морфологія культури» О. Шпенглера у творі «Захід Європи»

- Що розуміє О. Шпенглер під терміном «світ-як-історія»?
- Що називає О. Шпенглер «птолемеевською системою історії» і за що критикує її?
- Чому О. Шпенглер називає свою історичну концепцію «морфологією культури»?
- Як визначає О. Шпенглер цивілізацію? Які її відмінні риси?
- Що таке «нефілософська філософія» майбутнього і яким методом вона характеризується?

Див.: Шпенглер О. Запад Европы. Очерки морфологии мировой истории. Ч. 1. Гештальт и действительность. М., 1993. С. 128-135, 144-147, 150-153, 163 169, 180 182.

Додаткова література

Дубнов А. П. «Падение Запада» и глобальные проблемы человечества (общедоступное введение) // Шпенглер О. Закат Европы: В 2 т. Т. 1. Образ и действительность. Новосибирск, 1993.

Реали Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. От романтизма до наших дней. Спб., 1994.

48. Проблема єдності історії і поняття «осьового часу» у творі К. Ясперса «Джерела історії і її мета»

- Чому, згідно з К. Ясперсом, єдність історії не може бути завершена?

- Що розуміє К. Ясперс під «віссю світової історії»?
- У чому полягає зміст і ціль історії?
- Які дві характерні риси історії з точки зору К. Ясперса?
- Які зміни в житті людей робить «осьовий час»?

Див.: Ясперс К. Истоки истории и ее цель // Ясперс К. Смысл и назначение истории. М., 1994. С. 32-39, 48-50, 240, 242-243, 248-253, 262-264, 267-271.

Додаткова література

Гайденко П. П. Человек и история в экзистенциальной философии Карла Ясперса // Ясперс К. Смысл и назначение истории. М., 1994.

Гуревич П. С. Философия в контексте человеческого существования // Путь в философию: Антология. М., 2001.

49. Вчення про несвідоме і структуру людської психіки в роботі З. Фрейда «„Я" і „Воно"»

- Що, згідно з З. Фрейдом, є основною передумовою психоаналізу?
- Як визначає З. Фрейд несвідоме, на які два види він його підрозділяє?

- Що називає З. Фрейд організацією «Я» особистості?
- Що таке «Над-Я» і як воно формується?
- Яку роль грає лібідо у встановленні відносин між «Я» і «Воно»?

Див.: Фрейд З. «Я» и «Оно». Труды разных лет: В 2 кн. Кн. 1. Тбилиси, 1991. С. 351-392.

Додаткова література

Автономова Н. С. Фрейд в Европе и в России: парадоксы «второго пришествия» // Вопр. философии. 1999. № 7.

Лейбин В. Фрейд, психоанализ и современная западая философия. М., 1990.

Руткевич А. М. Научный статус психоанализа // Философские науки. 2000. № 2.

50. Поняття «архетип» і ідея «колективного несвідомого» у статті К. Юнга «Поняття колективного несвідомого»

- Що таке колективне несвідоме за К. Юнгом?
- Чим зміст колективного несвідомого відрізняється від особистісного несвідомого?
- Як визначає К. Юнг поняття *архетипу*?
- Яку функцію виконують архетипи відносно інстинктів людини?
- Яким чином архетипи можуть себе проявити у свідомості людини?
- Чим визначається різноманіття архетипів, від чого вони залежать?

Див.: Юнг К. Г. Аналитическая психология. Прошлое и настоящее. М., 1995. С. 71-79.

Додаткова література

Зеленский В. В. Карл Густав Юнг. Жизнь, личность, работа // Юнг К. Психологические типы. Мн., 1998.

Руткевич А. М. К.-Г. Юнг об архетипах коллективного бессознательного // Вопр. философии. 1988. № 1.

51. Е. Фромм про свободу й антиномії людської природи в роботі «Душа людини»

- У якій дилемі, відповідно до Е. Фромма, закладена складність визначення природи людини, і як він визначає її сутність?
- У чому полягає екзистенціальний конфлікт людської природи?
- Що є на думку Фромма, альтернативою архаїчному вирішенню проблеми людського існування?
- Що має на увазі Е. Фромм під свободою вибору і від яких факторів вона залежить?
- У чому полягає, на думку Е. Фромма, «справжнє усвідомлення ситуації» вибору і з яких кроків воно складається?
- Як Е. Фромм визначає зло?

Див.: Фромм Э. Душа человека. Гл. VI. М., 1992. С. 83-108.

Додаткова література

Гуревич П. Философская антропология Эриха Фромма // Фромм Э. Бегство от свободы. М., 1989.

Руткевич А. М. «Анатомия деструктивного» Э. Фромма // Вопр. философии. 1991. № 9.

52. Феномен «маси» і «масова людина» у роботі Х. Ортега-і-Гассета «Повстання мас»

- Чим відрізняється «маса» від «обраної меншості» на думку Ортега-і-Гассета?
- Виділіть основні характеристики феномена «маси», про які говорить Ортега-і-Гассет.
- Як характеризує «масову людину» Х. Ортега-і-Гассет?
- Які процеси в сучасній цивілізації породжують «масову людину»?

Див.: Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. Гл. I, VI, VIII, IX, XV // Ортега-и-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры. М., 1991. С. 309-358.

Додаткова література

Зыкова А. Б. Учение о человеке в философии Х. Ортеги-и-Гассета. М., 1978.

Зыкова А. Б. Хосе Ортега-и-Гассет // Путь в философию: Антология. М., 2000.

53. Характеристика екзистенціальної філософії в роботі Ж.-П. Сартра «Екзистенціалізм — це гуманізм»

- У чому складається, на думку Ж.-П. Сартра, основне звинувачення, висунуте опонентами проти філософії екзистенціалізму?
- Кого відносить Ж.-П. Сартр до представників християнського екзистенціалізму, а кого - до представників атеїстичного екзистенціалізму?
- Що означає вираз: «Існування передують сутності»?
- Як розуміти вираз Ж.-П. Сартра: «Людина є проектом самої себе»?
- Чому екзистенціалізм - це не тільки гуманізм, але й оптимізм?

Див: Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. М., 1990. С. 319 344.

Додаткова література

История философии: Запад - Россия - Восток. Кн. 4. М., 1999. С. 61-75.

Киссель М.А. Философская эволюция Ж.-П. Сартра. Л., 1976.

54. Образ негативної філософії в роботі Т. Адорно «Актуальність філософії»

- Що розуміє Т. Адорно під актуальністю філософії?
- Від якої ілюзії варто відмовитися сьогодні кожному, хто зупиняє свій вибір на філософській роботі?
- У чому, на думку Т. Адорно, відмінність філософії від науки?
- Які, згідно з Т. Адорно, відносини між філософією і соціологією?

Див.: Адорно Т. Актуальность философии // Путь в философию: Антология. М., 2001. С. 335-349.

Додаткова література

Реалі Д. Ж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней: В 4 т. Т. 4. От романтизма до наших дней. СПб., 1997. Гл. 32.

Соловйова Г. Г. Современный Сократ // Путь в философию: Антология. М., 2001.

55. Філософія як прояснення механізмів мови і її функцій по роботі Л. Вітгенштейна «Філософські дослідження»

- Що має на увазі Л. Вітгенштейн під «мовними іграми»?
- Що таке «сімейна подібність»?
- Яка роль «розпливчастих понять» у пізнанні?
- Як розуміє Л. Вітгенштейн сутність мови?
- Які особливості філософії виділяє Л. Вітгенштейн?

Див.: Витгенштейн Л. Философские исследования // Витгенштейн Л. Философские работы: В 2 ч. Ч. 1. М., 1994. С. 83, 110-113, 128-130.

Додаткова література

Козлова М. С. Философские искания Л. Витгенштейна // Витгенштейн Л. Философские работы: В 2 ч. Ч. 1. М., 1994.

Сокулер З. А. Людвиг Витгенштейн и его место в философии XX в. Долгопрудный, 1994.

56. Образ філософії в роботі Б. Рассела «Що таке філософія?»

- У чому різниця між наукою і філософією?
- Чи можна назвати К. Маркса філософом?
- Яким бачить Б. Рассел майбутнє філософії?
- Яка цінність філософії в сучасному світі?
- Яким чином Б. Рассел пояснює значення терміну «логічний атоміст»?

Див.: Рассел Б. Что такое философия? // Рассел Б. Искусство мыслить. М., 1999. С. 83-89.

Додаткова література

Колесников А. С. Философия Бертрانا Рассела. Л., 1991.

Реали Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. От романтизма до наших дней. Т. 4. СПб., 1994. Гл. 25.

57. Р. Барт про поняття тексту в статтях «Смерть автора», «Від твору до тексту»

- Чому, з точки зору Р. Барта, писання починається тоді, де настає смерть автора?
- Як Р. Барт характеризує писання?
- Як змінюється часова перспектива створення і прочитання тексту за умови «смерті автора»?
- У чому полягає особливість багатомірного тексту відповідно до уявлень Р. Барта?
- Які «пропозиції» тексту виділяє Р. Барт?

Див.: Барт Р. Смерть автора. От произведения к тексту // Барт Р. Избр. работы: Семиотика. Поэтика. М., 1994. С. 384-391, 413-423.

Додаткова література

Зенкин С. Стратегическое отступление Ролана Барта // Барт Р. Фрагменты речи влюбленного. М., 1999.

Косиков К. Г. Ролан Барт - семиолог, литературовед // Барт Р. Избр. работы: Семиотика. Поэтика. М., 1994.

58. М. Фуко про сутність і форми влади

- Як змінилися природа і механізми прояву влади в сучасному суспільстві в порівнянні з традиційним?
- У яких формах і біля яких полюсів центрується влада над життям у європейській культурі, починаючи з XVII ст.?
- Які соціальні технології влади оформлюються в зв'язку з виникненням тотального контролю над життям?
- Що означає висловлення М. Фуко про перехід сучасного суспільства від символіки крові до аналітики сексуальності? З якими режимами влади вони пов'язані?
- Що таке «дисциплінарна влада»?
- Чому для М. Фуко історія влади - це не історія ментальності, але й історія тіла?
- У чому іронія диспозитиву сексуальності в сучасній культурі?

Див.: Фуко М. Воля к знанию // Воля к истине. М., 1996. С. 238-268.

Додаткова література

Визгин В. А. М. Фуко // Вопр. философии. 1995. № 4.

Делез Ж. Фуко. М., 1998.

История философии: Запад - Россия - Восток. Кн. 4. М., 1999.

59. Проблема розуміння як предмет філософської герменевтики П. Рікера

- На основі якої дисципліни, на думку автора, виникла герменевтика?
- Яка основна проблема стоїть перед герменевтикою?
- Говорячи про «щеплення герменевтики до феноменології», чи розглядає П. Рікер герменевтику як метод, подібний до методів наук про природу?
- Що називає автор символом?
- Чому «філософія рефлексії» повинна бути в усьому протилежною філософії свідомості?

Див.: Рікер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. М., 1995. С. 3-43.

Додаткова література

Удовина И. С. От переводчика // Рікер П. Герменевтика и психоанализ. Религия и вера. М., 1996.

История философии: Запад - Россия - Восток. Кн. 4. М., 1999. С. 217-224.

60. Концепція «постіндустріального суспільства» Д. Белла в роботі «Прийдешнє постіндустріальне суспільство»

- Які «осьові принципи» виділяє Д. Белл у сучасному західному суспільстві?
- З яких компонентів складається поняття *постіндустріальне суспільство*?
- Які зміни в економічному житті і соціальній структурі свідчать про формування постіндустріального суспільства?
- У чому Д. Белл убачає значення постіндустріального суспільства?

Див.: Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Введение // Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. М., 1999. С. 15-22, 25, 33-36, 57-58.

Додаткова література

Иноземцев В. Л. Постиндустриальный мир Даниела Белла // Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. М., 1999.

Сачков Ю. В., Тяглов А. В. Вариации на тему Белла // Философские науки. 1990. № 11.

ІХ. ПРИБЛИЗНИЙ ПЕРЕЛІК ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ З ФІЛОСОФІЇ

1. Поняття світогляду та його історичні типи: міфологія, релігія, філософія.
2. Види, типи протилежностей та шляхи їх розв'язання.
3. Чуттєве пізнання та його форми (відчуття, сприйняття, уявлення).
4. Багатоманітність відносин "світ-людина" і основне питання філософії.
5. Діалектико-матеріалістичне розуміння історії (філософська теорія К.Маркса).
6. Рациональне пізнання та його форми (поняття, судження, умовивід).
7. Матеріалізм та ідеалізм (об'єктивний і суб'єктивний).
8. Сутність суспільства як циклічного соціального організму.
9. Діалектика чуттєвого і раціонального пізнання.
10. Філософія і пізнання. Скептицизм та агностицизм.
11. Структурно-функціональний погляд на розвиток суспільства (Т.Парсонс, Р.Мертон і т.п.).
12. Методи емпіричного дослідження: спостереження, експеримент, аналіз і синтез, моделювання.
13. Основні риси філософії Стародавньої Індії: додержання традиції. Вед, віра в життя після смерті, ідеї карми.
14. Взаємодія людини і природи. Сутність екологічної проблеми.
15. Форми реалізації наукового пізнання: факт, проблема, ідея, гіпотеза, теорія.
16. Особливості філософії школи буддизму.
17. Глобальний характер екологічних проблем.
18. Поняття об'єктивної істини. Критика релятивізму і догматизму.
19. Даосизм і конфуціанство як найбільш впливові філософські напрямки.
20. Відображення як загальна властивість матерії. Розвиток форм відображення.
21. Поняття "Суспільство". Структура суспільства та генеза його теоретичної моделі. Соціальний детермінізм.
22. Антична філософія. Елементи діалектики (Геракліт, апорії Зенона). Атомістичне трактування буття (Демокріт).
23. Матеріальне і ідеальне. Образ і предмет.
24. Поняття "Природа". Пророда як географічне середовище. Географічний детермінізм.
25. Антична філософія. Буття як не тілесна ідея (Платон). Проблема душі і тіла. Вчення Аристотеля про форму і матерію.
26. Філософія про смисл життя, смерть і безсмертя людини.
27. Національна самосвідомість як соціально-духовний феномен. Проблема культури міжнародного спілкування.
28. Філософія Середньовіччя. Проблема розуму і волі (А. Августіна). Пророда людини як творіння Бога (Ф.Аквінський).
29. Поняття системи. Принцип системності: елементи і структура.

30. Істина як процес. Діалектика абсолютної і відносної істини.
31. Філософія нового часу (Ф. Бекон, Р. Декарт, Б. Спіноза, ДЖ. Берклі, Д. Юм).
32. Категорії змісту і форми.
33. Проблема екології на Україні та шляхи її вирішення.
34. Обмеженість французького матеріалізму XVIII ст. (П. Гольбах, Ж. Ламетр, Д. Дідро).
35. Категорії причини і наслідку.
36. Природа цінностей. Цінності і оцінки, цінності і соціальні норми.
37. Суб'єктивно - ідеалістичне тлумачення реальності та гуманізм в філософії І. Канта.
38. Суспільні відносини і їх функції в людській діяльності.
39. Гуманістична спрямованість сучасного пізнання. Соціальні функції науки.
40. Антропологічний матеріалізм і гуманізм Л. Фейєрбаха.
41. Виникнення людської свідомості. Суспільна природа свідомості.
42. Істина і помилка. Конкретність істини.
43. Ідеалістична діалектика Г. В. Гегеля.
44. Пізнання як соціально-опосередковане відношення людини до світу.
45. Філософське розуміння культури. Культура і цивілізація.
46. Виникнення і розвиток марксистської філософії.
47. Творча активність свідомості. Неосфера.
48. Практика пізнання.
49. Проблема Бога і космосу в творчій спадщині Г. Сковороди та гуманістичний характер його етичних поглядів.
50. Діяльність як специфічний спосіб існування соціального.
51. Матеріальне виробництво – основа суспільного розвитку.
52. Соціально-філософські погляди Т. Г. Шевченка, його роль в розвитку національної самосвідомості Українства.
53. Концепції детермінізму.
54. Структура способу виробництва. Діалектика продуктивних сил і виробничих відносин.
55. М. Драгоманов як теоретик державності України.
56. Особистість, її структура і прояви.
57. Глобальні проблеми і доля суспільного прогресу. Нове політичне і економічне мислення.
58. Соціально-філософські погляди І. Франка.
59. Свідомість і мова. Спілкування.
60. Взаємозв'язок науки, техніки, виробництва.
61. Психоеаналіз З. Фрейда. Проблема несвідомого.
62. Виробничі відносини та їх структура.
63. Народонаселення. Відтворення населення. Демографічна ситуація на Україні.
64. Проблема буття людини в світі і світ людини в філософії екзистенціалізму.
65. Людина як біопсихосоціальна істота.

66. Економіка і політика: діалектика їх взаємодії.
67. Неопозитивізм як напрямок сучасної західної філософії.
68. Діалектичні протилежності. “Єдність і боротьба” протилежностей.
69. Поняття Духовного життя суспільства, його структура: духовне виробництво, духовна культура.
70. Неотомізм – релігійна філософія XX століття.
71. Категорії необхідності і випадковості.
72. Діалектична обумовленість форм типів та рівнів суспільної свідомості та їх роль в суспільному житті.
73. Філософська категорія буття, основні форми і діалектика буття.
74. Діалектика кількісних і якісних змін.
75. Українська національна культура в контексті світової культури. Проблеми відродження та розвитку.
76. Рух як спосіб існування матерії. Якісна специфіка і взаємозв’язок форм руху.
77. Категорії можливості і дійсності.
78. Суспільна і індивідуальна свідомість, їх діалектика.
79. Діалектико – матеріалістичне розуміння матерії. Основні рівні організації матеріальних систем.
80. Категорії сутності і явища.
81. Наука як система знань, пізнавальна діяльність, вид духовного виробництва і соціальний інститут.
82. Простір і час – форми існування матерії. Сучасні науково-природничі та соціальні теорії простору і часу.
83. “Заперечення заперечення” як циклічний і поступальний розвиток.
84. Структура суспільної свідомості: теоретична і буденна свідомість, ідеологія і суспільна психологія.
85. Діалектика як вчення про взаємозв’язок і розвиток. Основні принципи діалектики.
86. Структура свідомості. Самосвідомість.
87. Сутність суспільного прогресу та його критерії.
88. Діалектика і догматичне мислення. Софістика, еклектика і метафізика як альтернативи діалектики.
89. Поняття розвитку. Прогрес і регрес.
90. Поняття суспільного виробництва. Суспільне виробництво як виробництво людини.
91. Категорії діалектики, їх виникнення, взаємозв’язок і сутність.
92. Поняття “Практики”. Якісна відмінність практики від поведінки тварин.
93. Історичні умови формування та розвиток особистості.
94. Категорії одиничного і загального, їх взаємозв’язок.
95. Історичний детермінізм і свобода вибору людини.
96. Форми практичної діяльності людини.